

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ČESKOBUDĚJOVICKÁ BESEDA V MEZIVÁLEČNÉM OBDOBÍ

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Rauchová, Ph.D.

Autor práce: Lenka Bauerová

Studijní obor: Historie

Ročník: 4.

2013

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitelů a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses. cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 26. června 2013

.....

Poděkování

Touto cestou bych chtěla především poděkovat vedoucí své bakalářské práce PhDr. Jitce Rauchové, Ph.D., které vděčím za věcné připomínky, rady a nápady i za kvalitní vedení této bakalářské práce. Dále děkuji všem pracovníkům Státního okresního archivu v Českých Budějovicích za pomoc, kterou mi poskytli při hledání pramenů. Nemalý dík patří mé rodině za podporu při studiu a nejbližšímu okolí za pochopení.

Anotace

Předkládaná bakalářská práce má objasnit činnost tradičního českobudějovického spolku *Beseda* v meziválečném období a její zařazení do společenského kontextu města. Samozřejmou součástí práce je historie Besedy a hlavní náplně její práce. Následně je pozornost věnována organizaci a správě spolku v meziválečném období, členským záležitostem a vlastním kulturním a společenským aktivitám. Poslední kapitola se snaží přiblížit činnost spolkové knihovny.

Abstract

The aim of this bachelor thesis is to shed light on the activities of the traditional club *Beseda* of České Budějovice in the period spanning World War I and World War II. It also addresses its implication for the social life of the city. Integral part of this thesis is the analysis of the history and activities of the club. Next, the attention is given to the organisation and management of the club, as well its membership affairs and proper social and cultural activities. Finally, the thesis attempts to map the activities of the local library.

OBSAH

Úvod	7
1. Obecné souvislosti	10
2. Spolky	17
2.1. Vývoj spolků v českých zemích	17
2.2. Vývoj spolků v Českých Budějovicích	21
3. Českobudějovická Beseda	25
3.1. Historie	25
3.2. Organizace a správa spolku	27
3.3. Členská základna	29
3.4. Činnost spolku	32
3.5. Spolková knihovna	36
Závěr	39
Prameny a literatura	41
1. Prameny	41
2. Literatura	43
3. Internetové zdroje	46
Seznam příloh	47

ÚVOD

Předkládaná bakalářská práce se věnuje tradičnímu českobudějovickému spolku Beseda v meziválečném období. Tento spolek byl vybrán, neboť do této doby neexistovala žádná práce, která by se věnovala výhradně jemu samotnému. Existence tohoto spolku spadá do let 1862 až 1950. Díky tomu, že byl kulturním centrem českého národa v národnostně smíšeném městě, se tak tato práce snaží poukázat na jeho důležitou úlohu v Českých Budějovicích v kontextu s dobovými událostmi.

Cílem této práce je zachycení rozkvětu spolkového života nejprve na území dnešních Čech, a to od osvěcenských vědeckých institucí až po první světovou válku a současně pronikání spolkovnictví do českobudějovické společnosti a jeho dopad na město. Středobodem této práce bude zachycení úlohy spolku Beseda v Českých Budějovicích v období po první světové válce. Práce se dále snaží objasnit, jakou aktivitu tento spolek vyvíjel a v čem se vzhledem k předválečným letem změnila. Zároveň chce poukázat na účast zdejší elity ve spolku a v neposlední řadě chce zjistit příčiny stagnace tohoto spolku po první světové válce.

Práce se snaží obecně přiblížit vývoj a činnost všech typů spolků, které vznikaly na našem území v době od počátku 18. století až do první světové války. Podrobněji se pak věnuje spolkové činnosti v Českých Budějovicích. Stručným shrnutím historie spolku Beseda přibližuje jeho úlohu ve městě před první světovou válkou a následně rozbořením jeho členské základny a vlastní činnosti se snaží objasnit důvody stagnace spolku v meziválečném období. V neposlední řadě je pozornost věnována spolkové knihovně, která se naopak v meziválečném období nadále rozvíjela.

V první kapitole jsou, byť stručně, nastíněny dějiny města Českých Budějovic od jeho založení až po první světovou válku. Toto dlouhé časové období bylo zvoleno z důvodu, aby byl čtenář, vzhledem k dalšímu obsahu práce, seznámen s česko-německými vztahy ve městě, a to z dlouhodobého hlediska.

Druhá kapitola se věnuje vývoji spolkového života v českých zemích od sklonku 18. století, kdy vznikaly zejména vědecké instituce přes národně obrozenecká hnutí až do největšího rozmachu spolkovnictví na konci 19. století. Jen letmo se dotýká vzniku spolků za první světové války. Výčet spolků je rozdělen na základě vydávání spolkových zákonů a současně je zasazen do dobového kontextu. Druhá podkapitola se pak snaží přiblížit spolkový život v Českých Budějovicích v témže období. Na

příkladech konkrétních spolků se snaží poukázat na typy spolků, které v tomto období vyvíjely svou činnost.

Stěžejní částí této práce je třetí kapitola. První podkapitola stručně pojednává o historii spolku Beseda s důrazem na vyzdvižení jeho tehdejší slávy a neoddiskutovatelné důležitosti v národnostně smíšeném městě. V druhé kapitole je nastíněna organizace a správa spolku v meziválečném období. Následně je pozornost věnována členské základně, čímž se práce snaží poukázat na úlohu zdejších elit ve spolku v meziválečném období a současně zahrnuje rozbor členstva z profesního hlediska a jeho podíl na činnosti spolku. Součástí této podkapitoly je obecné nastínění členských záležitostí. Ve třetí podkapitole už se práce dostává k rozboru vlastní činnosti spolku v meziválečném období. Aktivita spolku v tomto období byla poměrně jednostranná a zaměřovala se prakticky jen na oslavy svých vážených funkcionářů, na své výroční oslavy a v neposlední řadě na oslavy související s Československou republikou. V poslední kapitole je nastíněn vznik a vývoj spolkové knihovny, která naopak v době první republiky doznala velkého rozkvětu.

Pramenná základna ke spolku Beseda je dosti rozsáhlá a tyto materiály jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích v uspořádaném fondu Beseda České Budějovice 1862 – 1850 (1852).¹ Naprostá většina dochovaných materiálů spadá do období mezi lety 1862 – 1914. Vzhledem k tomu, že tato práce pojednává o spolku v meziválečném období, byla odkázána prakticky jen na práci s prameny institucionální povahy, a to s protokoly z výborových schůzí a valných hromad,² které se dochovaly takřka z celého období fungování spolku a s výročními zprávami,³ které byly vydávány. Dalším zdrojem informací se stal dobový tisk, konkrétně Budujovj a Jihočeské listy, kde byly v některých případech otiskovány pozvánky na akce pořádané Besedou nebo informace o jejich průběhu.

Práce obecně pojednává o historii města Českých Budějovic, k čemuž byla využita základní literatura tomuto tématu se věnující. Konkrétně jsou to práce Daniela

---

¹ SOKA České Budějovice, fond Beseda 1862 – 1950 (1952).

² Státní okresní archiv (dále jen SOKA) České Budějovice, fond Beseda České Budejovice 1862 – 1950 (1952), Protokoly ze schůzí a zápisy z valných hromad 1895 – 1950, inv. č. 14, sign. II/B/1-b, kart. 2.

³ Karel FENZL, *Paměti Besedy českobudějovické 1902 – 1912*, České Budějovice 1913; TÝŽ, *Beseda Česko-Budějovická 1923 – 1932. K sedmdesátiletému trvání*, České Budějovice 1933; Josef KUBIŠTA, *Paměti Besedy Č.- Budějovické od roku 1862 – 1887. Na oslavu 25letému trvání Besedy*, České Budějovice 1888; Vojtěch Jaroslav PUCHERNA, *Paměti Besedy Česko-Budějovické 1862 – 1902*, České Budějovice 1903; Rudolf STRNAD, *75 let Českobudějovické Besedy 1862 – 1937*, České Budějovice 1937.

Kováře,⁴ který se dlouhodobě věnuje historii města a jehož díla se stala pro tuto práci nepostradatelnými a též práce Miloslava Pechy,⁵ který se ve svém díle věnuje státnímu převratu v Českých Budějovicích v roce 1918. Současně neodmyslitelným zdrojem informací se stalo druhé, rozšířené, vydání *Encyklopedie Českých Budějovic*.⁶ Historie města byla zároveň doplněna o poznatky ze spíše popularizačních prací Františka Rady⁷ a Jiřího Chvojky.⁸ K obecným historickým souvislostem byly využity základní práce pojednávající o historii českých zemí⁹ a pak práce zaměřené na vztahy mezi Čechy a Němci ve sledovaném období.¹⁰ K záležitostem týkajících se spolkové činnosti bylo hojně využíváno práce Marka Laš'ovky a kolektivu autorů¹¹ a diplomové práce Jana Votruby¹² dotýkající se spolkové činnosti v Českých Budějovicích v první polovině 20. století.

Spolek Beseda byl neoddiskutovatelně významným, ne-li nejvýznamnějším českým spolkem v Českých Budějovicích, skrz nějž lze sledovat společenský, kulturní, ale i politický život ve městě v druhé polovině 19. a první polovině 20. století. Proto by zpracování tohoto tématu vyžadovalo důkladnějšího zpracování, než je možné obsáhnout v předkládané bakalářské práci.

---

⁴ Daniel KOVÁŘ, *Požáry, povodně, kobylky... Přírodní pohromy v dějinách Českých Budějovic*, České Budějovice 2005; TÝŽ, *České Budějovice. Vnitřní město, 1. díl*, Praha – Litomyšl 2006; TÝŽ, *České Budějovice. Průvodce městem a jeho okolím*, Praha 2005; TÝŽ, *Muži v čele budějovické radnice*, České Budějovice 2008; TÝŽ, *Budějovice před sto lety. Jihočeská metropole v roce 1900 aneb rok 1900 v jihočeské metropoli*, České Budějovice 2000; TÝŽ, *Budějovice ve století páry*, České Budějovice 2013; TÝŽ, *Královská pevnost na jihu Čech. Z minulosti českobudějovických hradeb*, České Budějovice 2006; TÝŽ, *Budějovické hřbitovy*, České Budějovice 2001; TÝŽ, *Likvidace českobudějovických pomníků v letech okupace*, Jihočeský sborník historický 68, 1999, s. 199 – 115; Daniel KOVÁŘ – Pavel KOBLASA, *Ulicemi města Českých Budějovic*, České Budějovice 2005.

⁵ Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999.

⁶ *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006.

⁷ František RADA, *Když se psalo c. k.: Ze života Českých Budějovic na počátku století*, České Budějovice 1966; TÝŽ, *Když se psalo T. G. M.: České Budějovice v prvním desetiletí republiky*, České Budějovice 1970.

⁸ Jiří CHVOJKA, *Město pod Černou věží. Vyprávění z historie Českých Budějovic*, České Budějovice 1992.

⁹ Antonín KLIMEK, *Velké dějiny zemí Koruny české XIII*, Praha 2000; Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Velké dějiny zemí Koruny české XV. b*, Praha 2007; TITÍŽ, *Velké dějiny zemí Koruny české XV. a*, Praha 2006.

¹⁰ Zdeněk BENEŠ – Václav KURAL (edd.), *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*, Praha 2002; Jiří KOŘALKA, *Češi v habsburské říši a Evropě 1815–1914. Sociálně-historické souvislosti vytváření novodobého národa a národnostní otázky v českých zemích*, Praha 1996; Jan KŘEN, *Konfliktní společenství. Češi a Němci 1780–1918*, Praha 1990; Ferdinand SEIBT, *Německo a Češi. Dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy*, Praha 1996.

¹¹ Marek LAŠŤOVKA – Barbora LAŠŤOVKOVÁ – Tomáš RATAJ – Jana RATAJOVÁ – Josef TRÍKAČ, *Pražské spolky. Soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895 – 1990*, Praha 1998.

¹² Jan VOTRUBA, *Spolkový život v Českých Budějovicích v první polovině 20. století*, diplomová práce, Historický ústav, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2005.

OBECNÉ SOUVISLOSTI

Založení královského města Budějovic,¹³ německy Budweis, se datuje k první polovině šedesátých let 13. století, kdy dal král Přemysl Otakar II. za úkol purkrabímu královského hradu Zvíkova, Hirzovi,¹⁴ vyměřit půdorys nového města. Nová opora královské moci měla vyrůst na území osady Budivojovice v jižních Čechách. Tu počátkem 13. století založil Budivoj ze Železnice,¹⁵ dvořan Přemysla Otakara I. Osada Budivojovice se rozkládala na pravém břehu Vltavy, přibližně jeden kilometr severně s jejím soutokem s Malší. Součástí byl kostel sv. Prokopa a sv. Jana Křtitele.¹⁶ Pro stavbu nového města bylo vyhlédnuto příhodné místo na soutoku Malše a Vltavy, do budoucna sloužící též na obranu proti rozpínavosti Vítkovců. Toto území dosud náleželo výše zmiňovaným pánům ze Železnice, kteří za výměnu tohoto dostali korunní území kolem Velešína.¹⁷

Vyměření půdorysu Budějovic bylo dokončeno zřejmě na jaře roku 1265.¹⁸ Přírozenou hranici a ochranu města tvořily řeky Vltava s Malší a uměle vybudovaný menší vodní tok, tzv. Mlýnská stoka. Uvnitř říční hranice vznikl ovál, ve kterém bylo vyměřeno čtvercové náměstí s pravidelnou sítí ulic. Obyvatelskou základnu města tvořili jak přistěhovalci z německých zemí, tak domácí obyvatelstvo. V letech 1277 a 1279 byly Budějovice vyplněny Vítkovci v čele se Závišem z Falkenštejna. Pro zamezení dalším takovým útokům bylo třeba vybudovat kamenné městské opevnění, dokončené na přelomu 13. a 14. století.¹⁹

Nejdůležitější funkci ve městě zastával rychtář zastupující moc panovníka. Prvním doloženým rychtářem se v roce 1296 stal mincmistr Klaric. Jemu byl tento úřad udělen dědičně. Kolem rychtáře zasedal sbor dvanácti přísězných,²⁰ kterému se postupem času zvyšovala moc a již kolem poloviny 14. století si dvanáctičlenná

---

¹³ Přívlastek České se začal objevovat až po husitské revoluci a sloužil k rozlišení města Budějovic na Moravě. V průběhu 16. století byl již užíván i při oficiálních příležitostech. V souvislosti s rakouskou germanizací v 18. století se více používal název Budweis, ale česká varianta stále přetrvávala. Teprve od roku 1918 začal být název České Budějovice přikládán národnostní význam. Za druhé světové války byl povolen jen název Budějovice a od roku 1945 platí za oficiální název České Budějovice. *Encyklopedie*, s. 206.

¹⁴ D. KOVÁŘ, *České Budějovice. Vnitřní město*, s. 11.

¹⁵ Budivoj ze Železnice byl v letech 1205-1216 nejvyšším dvorským sudím Českého království. TAMTÉŽ, s. 10.

¹⁶ D. KOVÁŘ, *České Budějovice. Průvodce*, s. 10.

¹⁷ Karel PLETZER, *České Budějovice. Minulost a současnost 1265 – 1965*, České Budějovice 1965, s. 1.

¹⁸ D. KOVÁŘ, *České Budějovice. Vnitřní město*, s. 11.

¹⁹ TÝŽ, *České Budějovice. Průvodce*, s. 11.

²⁰ TÝŽ, *Muži*, s. 5.

městská rada volila svého purkmistra, jež jí předsedal. Díky královským privilegiím se středověké Budějovice mohly rychle rozvíjet a zásluhou řemeslné výroby se staly velkým obchodním centrem pro široké okolí. 1351 udělil Karel IV. městu výhodná privilegia – všichni kupci na cestě z Rakouska do Čech museli projíždět Budějovicemi a nabídnout zde k prodeji své zboží. Platilo zde také mílové právo.²¹ V této době již město čítalo odhadem 4 000 obyvatel, ale pouhá desetina zde vlastnila dům – jednalo se zejména o německou část obyvatelstva.

V první polovině 14. století byl dostavěn gotický farní chrám sv. Mikuláše a do téhož století se protáhla stavba dominikánského kláštera, na jehož stavbě se započalo při zakládání města a jenž se stal centrem duchovního života.

Po rozpoutání husitských válek v 15. století si Budějovice zachovaly svou katolickou tvář, nicméně i zde se našlo pár prohusitsky smýšlejících obyvatel, kteří byli perzekuováni. Díky dobrému hradebnímu komplexu se vnitřní město vyhnulo útokům husitů. Okolními vískami se vojsko několikrát prohnalo a zpusťilo je. Roku 1421 zastavil král Zikmund Budějovice svému nastávajícímu zeti Albrechtovi Habsburskému,²² s čímž měli budějovičtí zprvu problém, ale nakonec mu přísahali věrnost. Značné rozpory nastaly roku 1453, kdy Ladislav Pohrobek věnoval Budějovice doživotně svému dvořanovi, Jindřichovi z Rožmberka, za jeho zásluhy. Jindřich se mimo jiné zasloužil o vyjednání míru s Jířím z Poděbrad, který v roce 1462 přitáhnul s vojskem do Budějovic proti městským radním, kteří praktikovali politiku namířenou proti němu. Budějovičtí proti připojení města k rožmberskému panství hlasitě protestovali. Tento problém byl nicméně vzápětí vyřešen náhlou Jindřichovou smrtí začátkem roku 1457.²³ V této době vstupuje do popředí budějovické politiky městský radní Ondřej Puklice ze Vztuh. Byl to majetný český měšťan, v městské radě působící od roku 1438. Ondřej Puklice si navzájem pomáhal s Jířím z Poděbrad. Kališnický král Puklicovi vycházel vstříc s osobními i obecními záležitostmi a naproti tomu očekával loajlnost katolického města. Puklicův vliv stále rostl, a proto proti němu byla vytvořena opozice z řad jeho odpůrců, zejména Němců. Spor mezi oběma stranami se vyhroutil v roce 1467. Do Budějovic dorazila papežská bula zavrhuující „kacířského“ krále a Puklice se se svými stoupenci rozhodl ji utajit. Toto mu bylo osudné, neboť po vyplynutí jejich činu na povrch byl téhož roku svými protivníky zabit. Do správy města

---

²¹ Týž, *České Budějovice. Průvodce*, s. 11.

²² K. PLETZER, *České Budějovice*, s. 4.

²³ D. KOVÁŘ, *Muži*, s. 28 – 29.

se opět dostali Němci a Ondřej Puklice ze Vztuh byl zejména v 19. století vyzdvihován jako národní hrdina v budějovickém boji Čechů proti Němcům.²⁴

Přelom 15. a první polovina 16. století se pro Budějovice vyznačoval celkem klidným obdobím a příhodnými podmínkami pro nový rozkvět města. Rozvíjela se zde řemesla různého druhu, probíhala stavba rybníků kolem měst, velké výnosy též přicházely do městské pokladny z obchodu se solí, z vaření piva a v neposlední řadě také těžba stříbra v okolí dnešního Rudolfova.

Město v této době bohatlo, a tak si mohlo dovolit výstavbou nových nebo přestavbou starých objektů zvýšit svoji reprezentativnost. Přestavbou zprvu prošla vnější strana hradebního opevnění kolem města a v roce 1531 byla vedle dominikánského kláštera postavena obilní sýpka, později využívaná jako zbrojnice a v 19. století potom opět jako sýpka a skladiště soli.²⁵ 1554 byly přestavěny Masné krámy, sloužící k prodeji masa. Nové podoby se dočkala v 16. století i radnice, kde v letech 1529 a 1531 zasedal zemský sněm včetně Ferdinanda I.²⁶ Roku 1518 začaly stavební úpravy i farního chrámu sv. Mikuláše, dokončené pravděpodobně 1535.²⁷ Dominantou 16. století se stala stavba Černé věže, která neměla sloužit jenom k reprezentativním účelům, nýbrž i ke sledování případného nebezpečí. Do renesanční podoby si své domy přestavovali i místní měšťané.

Budějovice jako královské město byly vždy, s výjimkou v době panování Jiřího z Poděbrad, loajální město vůči králi. Bylo tomu tak i v roce 1547 při prvním stavovském odboji, kdy ještě s Plzní a Ústím nad Labem stáli na straně panovníka. Ferdinand I. se jim za to náležitě odměnil.²⁸

V roce 1569 zanikla přímo v Budějovicích mincovna, kde se razily peníze až do roku 1611.

Nepříznivé období pro Budějovice nastalo téhož roku. Do města vpadlo pasovské vojsko. Kromě budějovických předměstí utrpěla značné škody i Černá věž, na níž si vojáci cvičili střelbu děly a nejednou se trefili.²⁹

Po vypuknutí stavovského povstání v roce 1618 zůstali opět budějovičtí na straně císařského dvora. Město bylo krátce nato obleženo stavovským vojskem, v čele s hrabětem Matyášem Thurnem, jež se rozložilo kolem Rudolfova. Přes hradební

---

²⁴ TAMTÉŽ, s. 27 – 30.

²⁵ D. KOVÁŘ, *České Budějovice. Vnitřní město*, s. 20.

²⁶ TAMTÉŽ.

²⁷ TAMTÉŽ, s. 21.

²⁸ D. KOVÁŘ, *České Budějovice. Průvodce*, s. 14.

²⁹ TÝŽ, *České Budějovice. Vnitřní město*, s. 25.

opevnění se stavovští do vnitřního města nedostali, avšak vnější obléhání způsobilo problémy se zásobováním.³⁰ Stavovské vojsko z Budějovic odtáhlo až v létě roku 1619 po prohrané bitvě s císařskými oddíly u Záblatí. Budějovičtí neváhali a nedlouho nato srovnali město Rudolfovo se zemí.³¹ Další boje třicetileté války už se Budějovicím vyhly, nicméně problémy s válkou spjaté dolehly i na ně. Město bylo díky zde pobývajícím vojákům zdevastované a také dálkový obchod zaznamenal značný útlum.

Období třicetileté války a hlavně po jejím skončení je dobou baroka, které přišlo i do Budějovic. Přestavba města nebyla ani tak způsobena válečnými škodami, jako ničivým požárem v červenci roku 1641, kdy vyhořelo odhadem 216 domů.³² Tehdy shořel také svatováclavský špitál s kostelíkem, chrám sv. Mikuláše, hřbitovní kaple sv. Jakuba, dvanáct hradebních věží a bašt i dřevěné části hradebního ochozu.³³ Nový barokní kostel sv. Mikuláše byl postaven hned vzápětí po katastrofě a svoji barokní podobu si zanechal prakticky až dodnes.

Koncem 17. a v průběhu 18. století se Budějovice vzpamatovávaly z utrpených škod. Postupně obnovovaly své obchodní styky a město začalo zase pomalu bohatnout. Na náměstí byla v této době postavena barokní Samsonova kašna, radnice dostala též barokní podobu a pozadu nebyla ani církev, která nechala vystavět na Dobré Vodě nedaleko Budějovic poutní kostel Panny Marie Bolestné.³⁴ Přestavbou prošla i řada měšťanských domů.

Baroko se v Budějovicích nevyznačovalo jenom stavbou nových kostelů, kašen, domů a soch. Hluběji pronikalo i do náboženství. Ve městě současně působily řády dominikánů, kapucínů a od roku 1762 také piaristů, kteří zde založili latinské gymnázium.

V době slezských válek nebyly ani Budějovice ušetřeny válečných konfliktů. V roce 1741 byly nakrátko obsazeny vojskem bavorského kurfiřta Karla Albrechta. Nedlouho nato vtrhlo roku 1744 do města pruské vojsko, od kterého ho osvobodil až baron Trenck.³⁵

Za vlády Marie Terezie byly Čechy roku 1751 rozděleny na šestnáct krajů.³⁶ Vznikl nový Budějovický kraj se správním sídlem v Budějovicích. Tím město nabylo

---

³⁰ K. PLETZER, *České Budějovice*, s. 8.

³¹ Václav AMBROŽ, *Z minulosti Českých Budějovic, České Budějovice 1993*, s. 61.

³² D. KOVÁŘ, *Požáry*, s. 35.

³³ TÝŽ, *České Budějovice. Vnitřní město*, s. 26.

³⁴ K. PLETZER, *České Budějovice*, s. 11.

³⁵ D. KOVÁŘ, *České Budějovice. Průvodce*, s. 15.

³⁶ V. AMBROŽ, *Z minulosti*, s. 67.

nového správního významu a prvním krajským hejtmanem se stal Václav Vojtěch Karvinský z Karviné.³⁷ Důsledkem vytvoření nových krajských úřadů se město výrazně poněmčilo.

Josefínská reforma vedoucí k usnadnění církevní správy zrušila v Budějovicích kláštery dominikánů a kapucínů a naproti tomu zde založila roku 1785 biskupství. Prvním biskupem se stal Jan Prokop Šafgoc³⁸, uváděno též Schaaffgotsche.³⁹ Důležitou událostí na začátku 19. století byla bezpochyby stavba koněspřežné dráhy spojující Budějovice s rakouským Lincem. Stavba probíhala v letech 1825 až 1832. Zprojektovaná byla Františkem Josefem Gerstnerem a realizovaná jeho synem Františkem Antonínem. První železnice v Evropě a vltavská plavba provozovaná Vojtěchem Lannou tvořily severojižní dopravní cestu, jenž umožňovala celkem rychlou přepravu zboží.

Hospodářské výhody této dopravní cesty umožnily v Budějovicích zakládání nových továren. První průmyslový podnik přenesla z Rakouska do města vídeňská firma Hardtmuth, roku 1847,⁴⁰ se zaměřením na výrobu tužek a keramického nádobí. V témže roce zde byla založena druhá velká továrna, a to Pollakova sirkárna.⁴¹ K těmto dvěma významným firmám postupem času začaly přibývat i další. V roce 1859 byl zahájen provoz v továrně na lišty a rámy na Rudolfovské třídě⁴² a v ten samý rok vyrostla na Novohradské ulici továrna na hřeby, drát a drátěnku.⁴³ Vedle německých továrníků zde provozoval Vojtěch Lanna kromě své loděnice též pilu, nedaleko Litvínovic, při níž založil parketárnu.⁴⁴ Tyto podniky využívaly levnou pracovní sílu, která sem vlivem zrušení nevolnictví v roce 1848, proudila z venkova. Hardtmuthova tužkárna zaměstnávala zpočátku 300 dělníků, nicméně tento počet se neustále zvyšoval. Pollakova pila čítala v roce 1847 250 dělníků, kdežto v roce 1860 už 400. V dalších továrnách se počet pohyboval do 100 dělníků.⁴⁵

---

³⁷ D. KOVÁŘ, *České Budějovice. Průvodce*, s. 15.

³⁸ V. AMBORŽ, *Z minulosti*, s. 68.

³⁹ D. KOVÁŘ, *České Budějovice. Průvodce*, s. 16.

⁴⁰ Výrobu tužek zavedl Josef Hardtmuth v Rakousku roku 1879. Do Českých Budějovic přenesli tuto firmu jeho synové Ludvík a Karel. Zpočátku podnik vyráběl také nádobí, kameninu, kachlová kamna apod. Velká konkurence a nízká kvalita výrobků ovšem na užití podniku nestačila. Firma se proto začala orientovat hlavně na výrobu tužek. J. CHVOJKA, *Město*, s. 121.

⁴¹ TAMTÉŽ.

⁴² Majitelem byl Emanuel Fürth. TAMTÉŽ.

⁴³ Firmu do Českých Budějovic ze Štýrského Hradce přenesl Albert Strandl. TAMTÉŽ, s. 129.

⁴⁴ TAMTÉŽ.

⁴⁵ TAMTÉŽ.

Lidem proudícím z venkova do Budějovic za práci a za hledáním lepších podmínek pro život už nestačila bytová kapacita vnitřního města, proto se začala značně rozrůstat městská předměstí, zejména Pražské předměstí.⁴⁶ Venkovští přistěhovalci byli velkou většinou české národnosti, proto není divu, že se do té doby německé Budějovice začaly počesťovat. Na konci 18. století ve městě žilo jen asi 5 600 lidí, kdežto o půl století déle v roce 1850 už město obývalo 10 500 lidí a o dalších 8 let později se tento počet zvýšil ještě o 6 000 obyvatel.⁴⁷ Národností převaha Němců se začala postupně vyrovnávat a v roce 1880, kdy město čítalo 23 641 obyvatel, už byl stav Čechů a Němců 11 812 ku 11 829.⁴⁸

Českého obyvatelstva sice stále přibývalo, ale hlavní moc ve městě stále ve svých rukou třímali Němci. Němci byly hlavou a patou zdejšího průmyslu a to samé platilo o městské správě a jiných úředních institucích. Úředním jazykem byla němčina. Aby se Češi mohli Němcům plnohodnotně vyrovnat, bylo nutno začít zakládat české školy, instituce k získání kapitálu na budování průmyslu a následně si zajistit politické funkce. Toto si dal za úkol splnit spolek Beseda, založený v roce 1862 zdejšími českými vlastenci. Spolek Beseda držel patronát nad mnohými zde založenými českými spolky, díky jejichž přičinění se postupně uskutečňovaly vytyčené plány.⁴⁹

Na emancipaci českého národa samozřejmě reagovali i zdejší Němci, a tak by se zjednodušeně dalo říci: „co měli jedni, měli i druzí a naopak.“ Tyto protipóly bylo možno spatřit u továren stejného zaměření,⁵⁰ u finančních ústavů,⁵¹ od roku 1895 u Českého akciového pivovaru⁵² a Měšťanského pivovaru,⁵³ ale i u spolků a kulturních akcí.

I přesto, že se Češi postupem času povznesli na srovnatelnou úroveň s Němci a početní stav obyvatel obou národů byl již na konci 19. století vyrovnán, do městského

---

⁴⁶ TAMTÉŽ, s. 125.

⁴⁷ TAMTÉŽ.

⁴⁸ TAMTÉŽ, s. 142.

⁴⁹ Podrobněji viz kapitola *Historie spolku*.

⁵⁰ V roce 1893 byla založena První českobudějovická továrna na smaltované zboží a téhož roku vznikla další česká smaltovna – Bohemia. Konkurentem Hardtmuthovy tužkárny se roku 1893 stala česká tužkárna, později Česká tužkárna Národní podnik a další. J. CHVOJKA, *Město*, s. 154.

⁵¹ Byly to například tyto finanční úřady: Městská spořitelna založená roku 1854 – správní radě předsedal zpravidla starosta města a obec České Budějovice ručila svým jménem za vklady. První českou finanční institucí se stala Záložna českobudějovická, založená roku 1864 jako česká protiváha Městské spořitelny. *Encyklopedie*, s. 33.

⁵² Zájemci o založení pivovaru se sešli na první schůzi v lednu 1894. Už v dubnu téhož roku se konala ustavující schůze akcionářů. 7. října 1895 začala výroba piva a od 1. ledna 1896 i prodej piva. V roce 1912 už Český akciový pivovar převýšil ročním výstavem 200 000 hl Měšťanský pivovar. J. CHVOJKA, *Město*, s. 154.

⁵³ Německý měšťanský pivovar na Lineckém předměstí založený roku 1795. *Encyklopedie*, s. 310.

výboru se dostali až po volbách v roce 1906,⁵⁴ kdy zvítězili ve III. sboru, ve kterém volili menší poplatníci.⁵⁵

---

⁵⁴ D. KOVÁŘ, *Budějovice před sto lety*, s. 10.

⁵⁵ J. CHVOJKA, *Město*, s. 158.

2. SPOLKY

2.1. Vývoj spolků v českých zemích

Spolčování lidí nebylo v rakouské monarchii až do roku 1843 nijak legislativně upraveno. Zato však byla vzniklá společenství kontrolována státními úřady a od roku 1764 nemohl vzniknout žádný spolek bez svolení panovníka.⁵⁶ Přelom 18. a 19. století byl spjat se zakládáním učených společností, které byly naopak společně s průmyslovými, zemědělskými, uměleckými a charitativními spolky státem podporovány.⁵⁷ V roce 1764 vznikla nejstarší učená společnost v českých zemích, a to Societas Incognitorum Eruditorum, založená v Olomouci.⁵⁸ Dalším důležitým sdružením učenců kolem Františka Antonína Nostice⁵⁹ a Františka Josefa Kinského⁶⁰ byla Královská česká společnost nauk, vrcholná vědecká instituce akademického typu, založená 1784.⁶¹ Jako další vědecké a badatelské instituce vznikala v jednotlivých zemích zemská muzea, konkrétně v roce 1816 Moravské muzeum v Brně a 1818 České muzeum v Praze. K vedení českého muzea byla v roce 1822 zřízena Společnost vlasteneckého muzea v Čechách.⁶² Důležitou institucí založenou k podpoře vydávání českých knih bylo Musejní komitě pro vědeckou péči o český jazyk a literaturu, založené v roce 1830 a později přejmenované na Maticе česká.⁶³ Mezi podporované hospodářské, bankovní a pojišťovací spolky lze zařadit Českou spořitelnu, první v Čechách založenou spořitelnu, roku 1825. O dva roky později vznikla Česká vzájemná pojišťovna a roku 1827 Moravsko-slezská vzájemná pojišťovna.⁶⁴ Pro podporu českých živnostníků vznikla 1829 Jednota ku povzbuzení průmyslu v Čechách,

---

⁵⁶J. VOTRUBA, *Spolkový život*, s. 14 – 15.

⁵⁷TAMTÉŽ.

⁵⁸M. LAŠŤOVKA a kol., *Pražské spolky*, s. XXXI.

⁵⁹František Antonín Nostic žil v letech 1725 – 1794. Podporoval české národní a jazykové snahy, příznivec umění a mecenáš. Roku 1871 podnítil stavbu divadla v Praze, Nositcovo divadlo bylo otevřeno 1873, od roku 1879 nese název Stavovské divadlo. Pavel AUGUSTA, *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*, Praha 1998, s. 286 – 287.

⁶⁰František Josef Kinský žil v letech 1739 – 1805. Byl to český vlastenec a mecenáš vědy. Svým dílem *Úvaha o důležitém předmětu* jako první vystoupil na obranu českého jazyka. Byl velitelem Vojenské akademie v Novém Městě u Vídně a dosáhl vysokých vojenských hodností. TAMTÉŽ, s. 250 – 251.

⁶¹M. LAŠŤOVKA a kol., *Pražské spolky*, s. XXXI.

⁶²TAMTÉŽ.

⁶³TAMTÉŽ.

⁶⁴TAMTÉŽ, s. XXXII.

kteřá vyvíjela přednáškovou i publikační činnost v oblasti podnikání, průmyslu, řemesel, osvěty a školství.⁶⁵

Aby se zamezilo vzniku nezákonných a protistátních sdružení, byl v roce 1843 vydán dekret dvorské kanceláře, který upravoval vznik všech spolků, na základě souhlasu státních úřadů.⁶⁶ Ve 40. letech 19. století se začala utvářet nová generace českých vlastenců kolem Karla Havlíčka⁶⁷ a Františka Ladislava Riegra,⁶⁸ kterým už v obrozeneckých snahách nestačily jen vědecké a hospodářské instituce. V roce 1845 tak založili Měšťanskou besedu v Praze, která měla sloužit jako organizace společenského, kulturního a zábavného života. Po jejím vzoru se začaly ustavovat obdobné „besedy“ i v jiných městech.⁶⁹ Vlivem revolučního kvasu v roce 1848 začaly vznikat radikálně orientované spolky, které byly centry diskuzí a vydávání petic.⁷⁰ V době příprav na Slovanský sjezd vznikl spolek Slovanská lípa, nejprve v Praze a hned nato v dalších městech. Tento spolek se po potlačení revoluce stal centrem demokratického hnutí stojícího proti upevňující se vládě.⁷¹ Koncem roku 1848 byly tyto demokratické a dělnické spolky zakázány a na základě prozatimního spolkového zákona z března 1849 byly povoleny jen spolky nepolitické nevýrobní povahy a spolky politické, které ovšem nesměly zasahovat do sféry zákonodárné a výkonné moci. Jejich vznik byl podmíněn ohlašovací povinností.⁷²

Značný útlum spolkové činnosti nastal v 50. letech 19. století, v éře tak zvaného neoabsolutismu. Silvestrovské patenty z prosince roku 1851 znamenaly zrušení spolčovacího práva a počátek policejního dozoru nad spolky.⁷³ Tento stav byl dovršen roku 1852 vydáním nového spolkového zákona, který se v podstatě vracel k praxi zákona z roku 1843.⁷⁴ Tento zákon donutil již existující spolky, jako České muzeum,

---

⁶⁵ TAMTÉŽ.

⁶⁶ J. VOTRUBA, *Spolkový život*, s. 15.

⁶⁷ Karel Havlíček byl český básník, novinář a politik. Žil v letech 1821 – 1856. Byl redaktorem *Pražských a Národních novin*, kde otevřeně publikoval články namířené proti stávající vládě. Po zakázání těchto novin, začal v Kutné Hoře vydávat politický týdeník *Slovan*, který nesměl být kolportován do Prahy a dalších míst. Díky nezákonnému publikování byl v roce 1851 internován do tyrolského Brixenu. Je považován za zakladatele českého politického novinářství. P. AUGUSTA, *Kdo byl kdo*, s. 128 – 130.

⁶⁸ František Ladislav Rieger byl český politik žijící v letech 1818 – 1903. Byl členem Národního výboru a později poslancem říšského sněmu. Téměř 30 let stál v čele české politiky, byl autorem mnoha dokumentů a programových statí. Vlivem zpátečnické politiky ve staročeské straně prohrál Rieger v roce 1891 volby do říšské rady a z politiky vystoupil. P. AUGUSTA, *Kdo byl kdo*, s. 342 – 344.

⁶⁹ M. LAŠŤOVKA a kol., s. XXXII.

⁷⁰ TAMTÉŽ.

⁷¹ TAMTÉŽ.

⁷² J. VOTRUBA, *Spolkový život*, s. 15.

⁷³ TAMTÉŽ.

⁷⁴ Šárka SOCHOROVÁ, *Spolkový život v Telči 1918 – 1938*, Bakalářská práce, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2012, s. 15.

Matici českou, Měšťanskou besedu, či Průmyslovou jednotu k úplné apolitizaci, avšak i nadále byly pod ostrým dohledem úřadů.⁷⁵ Vzhledem k tomu, že oproti potlačování politických společenských aktivit Bachův absolutismus nebránil liberalizaci soukromého podnikání, tato doba opět přála vývoji spolků hospodářských, akciových, bankovních a pojišťovacích. Tak byly podporovány spolky jako Vlastenecko-hospodářská společnost, či vznik nových obecních spořitelén.⁷⁶ Velice podporována byla výstavba železnice a jako zástupce těchto spolků lze uvést Společnost Buštěhradské dráhy.⁷⁷ Důležitým spolkem vzniknuvším ještě v 50. letech byl jistě Sbor pro zřízení českého Národního divadla v Praze⁷⁸ v čele s Františkem Palackým.⁷⁹

Šedesátá léta jsou vlivem odstoupení Alexandra Bacha⁸⁰ z postu státního ministra a vydáním říjnového diplomu obnovujícím konstituci, spjata s restaurací stávajících spolků a s bujarým vývojem nových.⁸¹ V této době rovněž došlo k rozkolu českého a německého národního života, a tak paralelně vznikaly spolky se stejným zaměřením výhradně pro jednotlivé národy.⁸² V roce 1861 vznikl český zpěvácký spolek Pražský Hlahol pro pěstování vlasteneckého zpěvu. Jeho německou protiváhu tvořil Deutscher Gesangverein Flöte, založený téhož roku.⁸³ Zásadním činem tohoto období, konkrétně 1861 – 1862, bylo bezesporu založení tělovýchovného spolku Tělocvičná jednota pražská Sokol, v čele s Miroslavem Tyršem.⁸⁴ Spolek vznikl s cílem posílit zdatnost národa a poskytnout mu jakési národní vojsko.⁸⁵ Postupně si své „sokoly“ zakládala i další česká města a zatímco v roce 1862 čítaly české země 8 sokolských jednot, v roce 1869 už se tento počet rozrostl na 100 jednot.⁸⁶ V 70. letech se sokolské hnutí rozvinulo na takovou úroveň, že v roce 1896 vznikl ústřední Svaz

---

⁷⁵ M. LAŠŤOVKA a kol., s. XXXIII.

⁷⁶ TAMTÉŽ.

⁷⁷ TAMTÉŽ.

⁷⁸ TAMTÉŽ.

⁷⁹ František Palacký byl český politik a historik žijící v letech 1798 – 1876. V letech 1848 – 1849 byl poslancem ústavodárného sněmu a svým vrcholným dílem *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě* se stal zakladatelem novodobého českého dějepiscetví. P. AUGUSTA, *Kdo byl kdo*, s. 294 – 296.

⁸⁰ Alexandr Bach byl rakouský politik žijící v letech 1813 – 1893. Od roku 1849 byl ministrem vnitra v rakouské monarchii. V době tzv. bachovského absolutismu, v 50. letech 19. století, se podílel na zrušení ústavnosti a nastolení absolutismu. TAMTÉŽ, s. 24 – 25.

⁸¹ M. LAŠŤOVKA a kol., *Pražské spolky*, s. XXXIII.

⁸² TAMTÉŽ, s. XXXV.

⁸³ TAMTÉŽ.

⁸⁴ Miroslav Tyrš byl umělecký kritik a historik umění žijící v letech 1832 – 1884. Byl spoluvůrcem sokolských ideí, ale i duší praktické činnosti Sokola. Vypracoval sokolské řády a vytvořil české tělcvičné názvosloví. Zajímal se o estetiku a výtvarné umění – položil základy novodobé české výtvarné krtiky. P. AUGUSTA, *Kdo byl kdo*, s. 432 – 433.

⁸⁵ M. LAŠŤOVKA a kol., *Pražské spolky*, s. XXXV.

⁸⁶ TAMTÉŽ, s. XXXVI.

československého sokolstva.⁸⁷ Německý tělovýchovný spolek nesl jméno Deutscher Turnverbund.⁸⁸ V národnostní protiváze vznikaly i spolky jako Verein practischer Ärzte in Prag a Spolek českých lékařů v Praze a další.⁸⁹

Nejvýraznější zlom, co do počtu vzniklých spolků spadá do období od roku 1867. Tehdy byl vydán liberální spolčovací zákon, který podrobně vymezoval uskutečňování spolčovacího práva na našem území. S nepatrnými změnami platil až do roku 1951.⁹⁰ Zatímco v roce 1856 bylo v Čechách celkem 466 spolků, roku 1876 existovalo na našem území již 4 476 spolků.⁹¹ Do této doby spadá kromě měšťanských besed též vznik spolků s otevřeně politickým obsahem, například německo-liberální Vervassungsverein der Deutschen in Böhmen, staročeský Český klub, či mladočeský Národní klub. V roce 1868 se centralizují české pěvecké spolky do Ústřední jednoty zpěvákých spolků československých.⁹² Díky vydání nového spolkového zákona z roku 1867 se mohly legalizovat studentské spolky, a to jak české, tak německé.⁹³ Vlivem rozvoje průmyslu se rozvíjely též spolky řemeslnického a továrního dělnictva, například Typografická beseda.⁹⁴ V sedmdesátých letech vznikají centrální svazy některých zájmových spolků, jako například Ústřední zemský včelařský spolek pro Čechy nebo Obstbaumzuchtverein für das Königreich Böhmen.⁹⁵ Od konce sedmdesátých let pokračoval vznik vzdělávacích, čtenářských a zábavních spolků na bázi občanských besed a současně vzniklo české baráčnické hnutí, jenž spojovalo dobročinné cíle s vlasteneckými a zábavními.⁹⁶ Vlivem opětovné aktivizace české politiky začaly vznikat též politické spolky sympatizující s konkrétními stranami.⁹⁷ V souvislosti se vzestupem českého národa, na úkor německého, začaly vznikat spolky pro ochranu jednotlivých etnik. Mezi nejdůležitější se řadí Deutscher Schulverein a Ústřední matice školská – spolky pro podporu německého a českého školství.⁹⁸ Protipóly podobného typu lze spatřit ve spolcích na podporu českého, či německého obyvatelstva v národnostně smíšených oblastech, a to v Národní jednotě pošumavské, Národní jednotě severočeské,

---

⁸⁷ TAMTÉŽ, s. XL.

⁸⁸ TAMTÉŽ, s. XXXV.

⁸⁹ TAMTÉŽ.

⁹⁰ J. VOTRUBA, *Spolkový život*, s. 15.

⁹¹ M. LAŠŤOVKA a kol., *Pražské spolky*, s. XXXV – XXXVI.

⁹² TAMTÉŽ, s. XXXVI.

⁹³ TAMTÉŽ.

⁹⁴ TAMTÉŽ.

⁹⁵ TAMTÉŽ, s. XXXIX.

⁹⁶ TAMTÉŽ.

⁹⁷ TAMTÉŽ, s. XL.

⁹⁸ TAMTÉŽ.

Národní jednotě pro Moravu a Brno, z české strany a z německé potom Deutscher Böhmerwaldbund, Bund der Deutschen Nordmährens, či Bund der Deutschen Ostböhmens.⁹⁹

V letech před první světovou válkou byl vývoj spolků nadále bouřlivý a vznikaly spolky jako Zemská ústřední hasičská jednota království Českého, Česká ústřední jednota velocipedistů, Klub českých turistů, Sportovní klub „Slavia“, či Odborný spolek dělníků truhlářských v království Českém.¹⁰⁰ V devadesátých letech nastal rozkvět politické diferenciacie českého veřejného života. Tehdy existovaly již strany, staročeská, mladočeská a sociálně demokratická a právě v tomto období k nim přibýly strany jako národně sociální, radikálně pokroková, radikálně státoprávní, realistická, agrární a spousta stran katolických.¹⁰¹ Těsně před válkou ještě stihly vzniknout spolky obchodní a živnostenské jako Svaz zaměstnavatelů stavebních v království Českém, Zemská jednota národně sociálních živnostníků v království Českém, či Sdružení českých katolických živnostníků v království Českém.¹⁰²

První světová válka přinesla do vývoje spolků určitou stagnaci, způsobenou odchodem mužů na frontu, či celkovou paralyzací ze strany militarizovaného státu. Tehdy kromě stávajících spolků vznikaly hlavně spolky dobročinné a přechodně pojišťovací.

2.2. Vývoj spolků v Českých Budějovicích

Spolkový život v Budějovicích před rokem 1848 až do vydání říjnového diplomu roku 1860 neměl díky politickému systému monarchie a následně za Bachova absolutismu dobré podmínky pro vývoj. Díky zákonům týkajících se spolčování tak ve městě mohla fungovat pouze sdružení jako cechovní bratrstva, náboženské spolky¹⁰³, či stavovské korporace, mezi něž se řadil nejstarší spolek v Českých Budějovicích a zároveň spolek s nejdelší tradicí, a to ostrostřelci. Privilegovaný sbor, jenž původně plnil úlohu městské domobrany. Tento spolek pořádal cvičení ve své střelnici na

---

⁹⁹ TAMTÉŽ.

¹⁰⁰ TAMTÉŽ, s. XLI.

¹⁰¹ TAMTÉŽ, s. XLII.

¹⁰² TAMTÉŽ, s. LI.

¹⁰³ Například spolek Katolických tovaryšů: nábožensko-osvětový stavovský, původně česko-německý spolek založený v roce 1855. Postupně získal český charakter. *Encyklopedie*, s 521- 522.

vltavském ostrově¹⁰⁴ a podílel se na organizování významných městských akcí. Spolek měl německý charakter, ale v jeho řadách působili i Češi.¹⁰⁵ Dalším důležitým a původně národnostně smíšeným spolkem se zaměřením na vzdělávání a kulturu byl Geselligkeitsverein založený již v roce 1840.¹⁰⁶ Později zastával i politickou funkci a jeho členy byli významné německé osobnosti města, například Johann Stegmann.¹⁰⁷

V roce 1848 vznikla v Budějovicích odbočka Slovanské lípy.¹⁰⁸ Byl to zde první, ryze český spolek a svoji aktivitu vyvíjel ve Vrtičkově domě ve Čtyřech Dvorech. Členy spolku byli převážně studenti a lidé mladší 20 let. V roce založení čítal spolek asi 150¹⁰⁹ členů, kteří si dali za úkol prosadit české divadlo a češtinu na zdejším gymnáziu. Doba na toto ale ještě nedozrála, museli se tedy smířit s nezdarem. Nicméně úspěšná byla agitace proti sněmu ve Frankfurtu.¹¹⁰ Vlivem politických událostí v roce 1848 a následných perzekucí neměla Slovanská lípa dlouhou životnost a po přeměně na čtenářský spolek se rozpadla snad již v roce 1850.¹¹¹ V nadcházející době byly spolky pod policejním dozorem, na základě silvestrovských patentů, vydaných roku 1851 a následně uvedení v platnost nového spolkového zákona z roku 1852.¹¹² V Budějovicích tehdy vznikaly jen spolky německé, či smíšené (též utrakvistické). Mezi ně můžeme zařadit pěvecký spolek Deutsche Liedertafel, založený v roce 1856. Postupnou národnostní diferenciací v šedesátých letech Češi ze spolku odcházeli a založili si českou protiváhu tohoto spolku - Hlahol česko-budějovický v roce 1890.¹¹³ Doba od šedesátých let do sklonku století je v Budějovicích spjata s velkým rozkvětem spolkové činnosti spojené s národním uvědoměním Čechů a německou reakcí na toto. Zatímco dosud existovalo jen několik ryze německých nebo smíšených spolků, v roce 1900 obohocovalo kulturní život ve městě již asi 70 spolků českých a 60 německých.¹¹⁴

---

¹⁰⁴ *Encyklopedie*, s. 380.

¹⁰⁵ TAMTÉŽ.

¹⁰⁶ TAMTÉŽ, s. 521.

¹⁰⁷ Johann Stegmann byl starostou Českých Budějovic v letech 1884 – 1887. D. KOVÁŘ, *Muži*, s. 58 – 59.

¹⁰⁸ Slovanská lípa vznikla v Praze 30.4.1848. Spolek propagoval ochranu konstitučních zákonů v politickém i národním smyslu, hlásal slovanskou vzájemnost a organizoval osvětovou činnost. Dne 30.6.1848 byl tento spolek vyšetřován s podezřením na spolupráci s radikálním pražským spolkem Svornost. Vlivem vydání nového spolkového a shromažďovacího zákona z 17.3.1849 byl spolek nucen svou aktivitu značně omezit. *Encyklopedie*, s. 508.

¹⁰⁹ TAMTÉŽ, s. 508.

¹¹⁰ Vídeňský komitét doporučil pro volby do německého Národního shromáždění ve Frankfurtu nad Mohanem Českobudějovickým dva své muže. Zdejší měšťané ale ohlásili své vlastní kandidáty. Magistrát se však postavil za rozhodnutí pražského národního výboru do Frankfurtu nevolit. TAMTÉŽ, s. 462 – 463.

¹¹¹ J. CHVOJKA, *Město*, s. 123 – 125.

¹¹² TAMTÉŽ.

¹¹³ Podrobněji viz J. VOTRUBA, *Spolkový život*.

¹¹⁴ D. KOVÁŘ, *Budějovice před sto lety*, s. 16.

V roce 1862 byl založen z iniciativy zdejších českých vlastenců první český spolek, Beseda českobudějovická, jenž se stal patronem a domovem mnoha později vzniklých českých spolků.¹¹⁵ S přičiněním členů Besedy a Českého politického spolku¹¹⁶ vznikla v roce 1872 Matice školská, spolek zaměřený především na podporu českých vzdělávacích ústavů. Německou protiváhou Matice školské byl Schulverein. České školství v Budějovicích bylo třeba teprve vybudovat. V době ustavení Matice existovalo ve městě pouze jedno české gymnázium,¹¹⁷ založené z iniciativy biskupa Jana Valeriána Jirsíka,¹¹⁸ nevyhovující české paralelky při zdejším německém gymnáziu a od roku 1871 též církevní dívčí škola. V roce 1873 proběhlo otevření chlapecké obecné školy, 1885 veřejné dívčí obecné, 1893 měšťanské, 1895 druhé chlapecké a 1897 smíšené obecné školy.¹¹⁹ Nákladem Matice školské byla v roce 1884 otevřena česká reálná škola, jejímiž žáky byli chlapani od dvanácti do patnácti let.¹²⁰ V tomto období zakládali nové školy i Němci a rozrůstaly se též školy odborné, jak na straně německé, tak české. V roce 1901 tak České Budějovice čítaly dohromady 36 vzdělávacích ústavů. Z toho 5 českých a 7 německých obecných škol, 2 české a 3 německé měšťanské školy, 5 českých a 8 německých odborných škol, 2 česká a 2 německá gymnázia a reálky a 2 německé učitelské ústavy.¹²¹

V roce 1884 se v Budějovicích ustavil odbor Národní jednoty pošumavské, spolek zaměřující se na podporu české kultury, školství a politického života v obcích jižních Čech.¹²² V témže roce nelenili ani Němci a jako protiváhu tohoto spolku si v čele s Josefem Taschkem¹²³ založili *centrum protičeského tažení*¹²⁴ Deutscher Böhmerwaldbund. Cílem tohoto německého spolku byla všeobecná podpora německého

---

¹¹⁵ Podrobněji viz další kapitoly.

¹¹⁶ Spolek byl založen v roce 1871 a jeho účelem bylo probouzet u Čechů národní uvědomění, agitovat na politickou svobodu a českou státnost. *Encyklopedie*, s. 78 – 79.

¹¹⁷ Základní kámen byl položen v dubnu 1868 a výuka začala ještě téhož roku v říjnu. J. V. Jirsík gymnáziu vybudoval na základě darů a vlastních prostředků. Soukromé gymnázium v prvním školním roce navštěvovalo 268 žáků. V roce 1871 bylo prosazeno, aby byl tento ústav zestátněn. J. CHVOJKA, *Město*, s. 134 - 135.

¹¹⁸ Jan Valerián Jirsík žil v letech 1798 – 1883. Byl to významný duchovní a národně buditeleský představitel Budějovic, v roce 1851 byl jmenován v pořadí čtvrtým českobudějovickým biskupem. Stál u zrodu Besedy lidu a zdejší záložny. V roce 1868 založil v Budějovicích první české gymnázium ve městě. *Encyklopedie* s. 203 – 204.

¹¹⁹ D. KOVÁŘ, *Budějovice ve století páry*, s. 14.

¹²⁰ J. CHVOJKA, *Město*, s. 143.

¹²¹ *Encyklopedie*, s. 490.

¹²² Podrobněji viz J. VOTRUBA, *Spolkový život*.

¹²³ Joser Taschek byl starostou Českých Budějovic v letech 1903 – 1918. Jako vůdce zdejších Němců stál v opozici proti Augustu Zátkovi. Podrobněji viz Vladimír TALÍŘ, *Deníky Josefa Taschka (1914 – 1918)*, Bakalářská práce, Filozofická fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice 2009.

¹²⁴ J. CHVOJKA, *Město*, s. 144.

obyvatelsva v jihočeském pohraničí a zvláště podpora německých škol. V roce 1900 měl tento spolek celkem 214 místních odboček, jejichž členstvo čítalo dohromady 28 000 členů.¹²⁵ Rozhodně nelze opomenout tělovýchovné spolky, které zase působily v Budějovicích v německé a české variantě. Z českých dominoval samozřejmě Sokol, založený v Budějovicích roku 1869 a téhož roku i ženský odbor. Sokol disponoval svým vlastním letním cvičišťem a tělocvičnou. Nejvýraznějším německým spolkem sportovního zaměření byl bezpochyby Deutscher Turnverein.¹²⁶ Mezi další významné české spolky můžeme zařadit Besedu řemeslnicko-živnostenskou,¹²⁷ založenou v roce 1882 nebo Československou obchodní besedu působící od roku 1886. Nechyběly zde ani spolky profesně zaměřené, například spolek pedagogický, obchodnický, německý tovaryšský spolek nebo První jihočeský spolek vojínů a úředníků. Nemalou měrou zde působily i spolky charitativní, můžeme jmenovat například křesťansko-sociální spolek nebo spolek pro podporu nenapravitelných trestanců. S rozvojem průmyslu přibývalo dělníků, kteří si též vytvářeli své vlastní spolky. Prvním takovým spolkem byla Typografická beseda založená roku 1881, která si za cíl kladla podporu členů v nezaměstnanosti, podporu nemocných invalidů, či péči o vdovy a sirotky.¹²⁸ Nejvýznamnější dělnický spolek byl však založen až roku 1888 a nesl název Dělnická beseda. Tento spolek byl již od počátku zahájení činnosti ostře sledován úřady a policií, ačkoli jeho program nebyl nikterak radikální. Ve stanovách si za cíl kladl vzdělávání svých členů prostřednictvím výletů, zábav, divadelních představení a tak podobně.¹²⁹ Své vlastní spolky si zakládali i zdejší Židé. Jmenujme alespoň pohřební spolek Chewra Kadischa nebo Stolní spolek Israelitů.

Z tohoto stručného výčtu neaktivnějších spolků různého zaměření lze vyčíst, že spolková činnost v Českých Budějovicích v druhé polovině 19. století byla opravdu nezáhálající.

---

¹²⁵ D. KOVÁŘ, *Budějovice před sto lety*, s. 18.

¹²⁶ Deutscher Turnverein byl německý spolek založený v roce 1862 a v roce 1884 přejmenovaný na Budweiser Deutscher Turnverein. Byl zaměřený na činnost sestávající z prostných, pořadových, nářadového tělocviku a úpolů. Po první světové válce svou činnost zmodernizoval zařazením sportovních her, atletiky, lyžování a dalších sportů. Činnost spolku byla ukončena v roce 1945. *Encyklopedie*, s. 571.

¹²⁷ Podrobněji viz J. Votruba, *Spolkový život*.

¹²⁸ J. CHVOJKA, *Město*, s. 148.

¹²⁹ TAMTÉŽ.

3. ČESKOBUDĚJOVICKÁ BESEDA

3.1. Historie Besedy

Vznik spolku je úzce spojen s budějovickou odbočkou Slovanské lípy, která ale byla nucena vlivem politických událostí v roce 1848, ukončit svoji činnost. Navázat na krátkou tradici tohoto spolku se pokusili budějovičtí vlastenci roku 1862, když založili, po vzoru jiných měst, českobudějovickou Besedu.¹³⁰ Z jejích zakladatelů jmenujme například Vendelína Grünwalda, Hynka Zátka a Fratniška Stulíka. Tito tři muži nejsou vybráni náhodně. Společné mají to, že se všichni angažovali v české otázce již ve zmíněném roce 1848. Vendelín Grünwald přišel do Českých Budějovic v roce 1854 poté, co v Praze přednášel na zdejší univerzitě a kde se podílel právě na činnosti Slovanské lípy.¹³¹ Hynek Zátka byl budějovický rodák, podnikatel a politik, od roku 1861 do roku 1878 zemský poslanec za venkovský okres České Budějovice a zároveň 1861 – 1865 členem městské rady. V inklinovaném roce 1848 se stal členem Národní gardy a podnítil založení budějovické odbočky Slovanské lípy.¹³² František Stulík byl obchodník, archeolog a sběratel, v letech 1866 – 1867 provedl na svou dobu moderní výzkum mohylového pohřebiště u Plava a právě ve Stulíkově domě se zrodil nový českobudějovický spolek Beseda.¹³³

Tito a další muži se sešli dne 31. října 1862 na první ustavující schůzi a hned další den zahájil tento první český budějovický spolek činnost.¹³⁴ Prvním starostou se stal Vendelín Grünwald a na tomto postu setrval až do roku 1883.¹³⁵

Beseda si dle svých stanov kladla za cíl vyvíjet kulturní a výchovnou činnost, účastnit se národní práce a pěstovat společenský styk.¹³⁶ Vytyčeného záměru chtěla dosáhnout jednak prostřednictvím četby časopisů a knih. K tomuto účelu byla v roce 1864 založena spolková knihovna a 1895 literární kroužek, který pořádal různé literární

---

¹³⁰ Význam slova beseda: původně to bylo slovo, řeč, rozprávka, zábava, přeneseně pak společné posezení, spolek, společnost, která se baví i místo, kde se zábava koná. *Ottův slovník naučný*, Třetí díl, Praha 1890, s. 883.

¹³¹ *Encyklopedie*, s. 144.

¹³² *Encyklopedie*, s. 634.

¹³³ D. KOVÁŘ, *Budějovické hřbitovy*, s. 42 – 43.

¹³⁴ K. FENZL, *Paměti*, s. 7.

¹³⁵ TÝŽ, *Beseda*, s. 55 – 56.

¹³⁶ SOkA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 1, - Změny názvu a stanov 1864 - 1948, inv. č. 13.

dýchánky, mající za úkol probudit zájem o národní literaturu. Další náplní práce spolku bylo pěstování zpěvu a hudby. Tato myšlenka byla realizována prostřednictvím zpěváckého odboru, který pořádal své vlastní koncerty, ale účastnil se i akcí pořádaných jinými spolky. Účinkoval i při významných církevních událostech v kostele. Z tohoto odboru se v roce 1890 vyvinul zpěvácký spolek Hlahol. Nedílnou součástí náplně práce Besedy bylo pořádání tanečních, pěveckých, či hudebních zábav.¹³⁷ Tehdy byly plesy během roku, či masopostu rozvrženy podle společenských vrstev a z pramenů lze vyčíst, že tím nejhonosnějším českým býval právě ples Besedy.¹³⁸ Protagonisty těchto akcí byli členové spolku, ale též známé osobnosti nebo i jiné spolky.¹³⁹ Od roku 1965 měla Beseda i svůj divadelní odbor, jehož činnost byla ale značně kolísavá. Několikrát ukončil svou aktivitu, aby ji zase obnovoval.¹⁴⁰

V sedmdesátých letech se do popředí českobudějovických vlastenců dostal August Zátka. Tehdy začal mohutný rozvoj české organizace, prostřednictvím zakládání nových spolků, které měly plnit vytyčené úkoly, jež Beseda, vzhledem k tomu, že byla založena jako kulturní spolek, neměla v kompetenci. Šlo hlavně o rozvoj českého školství ve městě, zřizování českých peněžních ústavů, politické organizace Čechů a rozvoj českého průmyslu. Nové spolky měly své sídlo právě pod besední střechou a v jejich čele stáli obvykle funkcionáři Besedy.¹⁴¹ V roce 1896 už mělo v Besedě svou základnu celkem 33 zdejších českých spolků.¹⁴² Beseda v této době byla jakýmsi generálním štábem jímž řídila veškeré české dění ve městě.

---

¹³⁷ Například ve správním roce v letech 1903 – 1904 uspořádal spolek 11 koncertů, 2 taneční zábavy – tradiční byla *Národní Beseda*, která se řadila k nejhonosnějším českým plesům sezóny a *Merenda Besední*; 1 divadelní večer, 2 literární dýchánky a silvestrovskou oslavu. K. FENZL, *Paměti*, s. 9.

¹³⁸ F. RADA, *Když se psalo c.k.*, s. 181.

¹³⁹ K. FENZL, *Paměti*, s. 10.

¹⁴⁰ SOkA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 2 - Protokoly ze schůzí a valných hromad, inv. č. 14.

¹⁴¹ K. FENZL, *Paměti*, s. 4 – 5.

¹⁴² Šlo o tyto spolky: Beseda, Beseda řemeslnicko-živnostenská, Politická beseda občanská, Hlahol, Okresní spolek hospodářsko-lesnický, Ludmila, Komenský, Matice školská, Odbor Národní jednoty pošumavské, Odbor československé obchodní Besedy, Akademický spolek Budivoj, Spolek vojnů a úředníků, Sokol, Sokol Tyrš, Český politický spolek, Spolek jihočeských turistů, Spolek stenografů Gabelsbergerových, Spolek katolických tovaryšů, Cyklisté, Společenstvo krejčích, Společenstvo pekařů, Společenstvo truhlářů, Společenstvo zámečníků, Společenstvo kovářů, Společenstvo obuvníků, Společenstvo zlatníků a hodinářů, Společenstvo řezníků, Beseda lidu, Spolek katolicko politický, Dzierzon včelařský spolek, Dělnická beseda, Filiálka Typografické Besedy, Odbor zemské jednoty soukromých úředníků. SOkA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 2 - Protokoly ze schůzí a valných hromad, inv. č. 14.

3.2. Organizace a správa spolku

U organizační struktury ideových a nepolitických spolků, jakým byla i Beseda, obecně platilo, že základem činnosti spolku byly spolkové stanovy, což byla jasně daná pravidla, kterými byli členové spolku povinni se řídit.¹⁴³ Stanovy obsahovaly zpravidla účel, za jakým spolek vznikl, prostředky, jimiž měl být dosáhnout, členské záležitosti – jejich práva a povinnosti, údaje o správě spolku a další ustanovení. Na základě těchto pravidel se ustavovaly příslušné orgány spolkové správy.¹⁴⁴

Správa českobudějovické Besedy náležela valné hromadě, výboru, předsednictvu a činovníkům. Nejvyšší instancí byla valná hromada, jenž se svolávala zpravidla jedenkrát ročně, většinou v měsíci dubnu. Vždy od data této valné hromady se pak počítal další správní rok. V případě neočekávaných a neodkladných záležitostí mohl výbor svolat mimořádnou valnou hromadu. K tomu došlo ve zkoumaném období celkem čtyřikrát, a to dvakrát v roce 1925 v souvislosti s rekonstrukcí restauračních místností¹⁴⁵ a v letech 1931¹⁴⁶ a 1934¹⁴⁷ za účelem projednání změn ve stanovách. Valná hromada rozhodovala o zásadních záležitostech jako například o změně stanov, schvalování výroční, pokladní a jednatelské zprávy, volbě čestných členů, schvalování výše členských příspěvků a zápisného a v neposlední řadě si volila spolkový výbor. Besedu řídil vždy její výbor, který se skládal ze starosty (též předsedy), místostarosty (též náměstka), jednatele, pokladníka a dalších členů. Na postu předsedy se od dob založení spolku vystřídala celá řada významných osobností českobudějovického veřejného života. Od zakladatele spolku Vendelína Grünwalda,¹⁴⁸ který zastával tuto funkci od roku 1862 do roku 1883, přes ředitele Jirsíkova gymnázia Gustava Bozděcha,¹⁴⁹ starostou v letech 1884 – 1886, dále v roce 1887 předsedal spolku vůdce budějovických Čechů August Zátka,¹⁵⁰ když ho v roce 1888 vystřídal člen výboru Národní rady Čechů českobudějovických¹⁵¹ Martin Šrámek.¹⁵² V roce 1885 byl

---

¹⁴³ J. VOTRUBA, *Spolkový život*, s. 21.

¹⁴⁴ TAMTÉŽ.

¹⁴⁵ SOKA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 2 - Protokoly ze schůzí a valných hromad, inv. č. 14.

¹⁴⁶ TAMTÉŽ.

¹⁴⁷ TAMTÉŽ.

¹⁴⁸ K. FENZL, *Beseda*, s. 55 – 56.

¹⁴⁹ TAMTÉŽ.

¹⁵⁰ TAMTÉŽ.

¹⁵¹ Národní rada Čechů českobudějovických byl odbor celozemské Národní rady. Vznikla v roce 1900 jako nástupce Besedy lidu. Činnost tohoto sdružení spočívala ve statistické evidenci českého voličstva ve městech, národně osvětové práci a podpoře českého školství. *Encyklopedie*, s. 337.

předsedou zvolen též člen Národní rady Čechů českobudějovických, advokát a člen městské rady František Dlouhý,¹⁵³ který tuto funkci zastával jen jeden rok. Oproti tomu, celých 9 let, na postu starosty setrval advokát Jan Říha,¹⁵⁴ konkrétně v letech 1886 – 1905. V letech 1905 – 1909 byl předsedou spolku ředitel tabákové režeie Alois Jäger,¹⁵⁵ kterého nahradil profesor bohosloví Theodor Kasper¹⁵⁶ a ve funkci zůstal až do roku 1919. Téhož roku byl předsedou zvolen lékař Bohumil Růžicka,¹⁵⁷ který si otevřel vlastní chirurgické sanatorium v ulici Na Sadech.¹⁵⁸ V dalších letech, konkrétně 1926 - 1937, se starostenského křesla ujal majitel štukárenské firmy¹⁵⁹ Ferdinand Vydra.¹⁶⁰ V těžkých válečných letech vedl Besedu syn Augusta Zátky, advokát, předseda musejního výboru a člen městského zastupitelstva,¹⁶¹ Vlastislav Zátka a ve funkci setrval až do roku 1945. Posledními předsedy spolku byli Karel Tůma (1946 – 1947) a Robert Vondruška (1947 – 1950).¹⁶²

Počet dalších členů výboru se různil podle četnosti členů ve spolku. Například v šedesátých letech 19. století, kdy se počet členstva pohyboval od 224 do 303 osob, bylo dalších členů výboru jen 7.¹⁶³ Když ale ve 30. letech 20. století už bylo členstva kolem 700, čítal výbor kromě funkcionářů až 22 členů.¹⁶⁴ Výborové funkce vznikaly a zanikaly podle aktuálních potřeb spolku. V meziválečném období byly standardně obsazovány tyto: správce knihovny, správce místností, správce domů, pořadatel zábav,¹⁶⁵ knihovník, správce novin a 2 revizoři účtů. Kromě řádných členů ve výboru se volili také náhradní členové, kteří v případě odstoupení některého ze členů výboru zaujali jeho místo. Funkcionáři bývali během let voleni na různě dlouhá období, od jednoho roku, do tří let, přičemž se vždy obnovovala část výboru a část zůstávala. Například podle stanov z roku 1934 funkce předsedy trvala jeden rok,¹⁶⁶ kdežto třetina

---

¹⁵² TAMTÉŽ.

¹⁵³ K. FENZL, *Paměti*, s. 83.

¹⁵⁴ TÝŽ, *Beseda*, s. 56 - 57.

¹⁵⁵ TAMTÉŽ, s. 57.

¹⁵⁶ TAMTÉŽ.

¹⁵⁷ TAMTÉŽ, s. 57 – 58.

¹⁵⁸ Tehdejší chirurgické sanatorium je dnešní poliklinika Sever. D. KOVÁŘ, *Budějovické hřbitovy*, s. 42.

¹⁵⁹ *Enyklopedie*, s. 531.

¹⁶⁰ K. FENZL, *Beseda*, s. 58.

¹⁶¹ D. KOVÁŘ, *Budějovické hřbitovy*, s. 38.

¹⁶² SOKA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 2 - Protokoly ze schůzí a valných hromad, inv. č. 14.

¹⁶³ R. STRNAD, *75 let*, s. 4.

¹⁶⁴ Tento stav odpovídá roku 1933. TAMTÉŽ, s. 7.

¹⁶⁵ Funkce pořadatele zábav byla standardní až do první světové války, poté zanikla a obnovena byla společně s kulturním odborem v roce 1930. K. FENZL, *Beseda*, s. 51.

¹⁶⁶ SOKA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 2 - Protokoly ze schůzí a valných hromad, inv. č. 14.

členů výboru (celkem 18) a tři náhradníci (celkem 9) po roce z výboru museli odstoupit.¹⁶⁷ Výbor se zpravidla scházel jednou za měsíc v besedních prostorách, ovšem bylo-li nutno vyřešit akutní záležitosti, sešel se i víckrát za měsíc.¹⁶⁸

Výboru náležela mimo jiné též správa finančních prostředků důležitých pro chod a rozvoj spolku. Peněžní prostředky v meziválečném období spolek čerpal hlavně z pronájmu místností, ze kterých byl příbytek do spolkové pokladny nejvyšší. Například v roce 1932 činily celkové výnosy spolku 119 665 Kč a z toho 54 522 Kč, tedy zhruba 46 %, pramenilo právě z pronájmu místností.¹⁶⁹ Dalšími výnosnými položkami byly příjmy z členských příspěvků, popřípadě z darů a různých sbírek.¹⁷⁰ Na opravu besedních prostor byl v roce 1901 zřízen stavební fond, jehož bylo možno využít pouze k těmto účelům. Tento fond byl doplňován případnými finančními přebytky, nebo z pořádání různých zábav, či sbírek k tomuto účelu určených.¹⁷¹

3.3. Členská základna

Do spolku Beseda mohl vstoupit jakýkoliv bezúhonný občan, který podal žádost o začlenění spolkovému výboru a ten ji schválil. Tak tomu bylo zřejmě ve všech případech, neboť v dostupných pramenech nebyl nalezen žádný případ, kdy by spolek nějaké žádosti o vstup nevyhověl.¹⁷² Při přijímání pak každý člen obdržel svou legitimaci a spolkové stanovy, jejichž dodržování bylo jeho samozřejmou povinností. Zároveň musel platit členské příspěvky ve výši a intervalech, jaké stanovila valná hromada. Například v roce 1912 platili členové jednou měsíčně 1 K a jednou ročně 6 K.¹⁷³ Další členskou povinností byla účast na členských schůzích a valných hromadách.¹⁷⁴ Pokud by pak člen spolku toto nedodržel nebo nějakým způsobem

---

¹⁶⁷ První dva roky bylo nutno odstoupivší třetinu vylosovat. R. STRNAD, *75 let*, s. 9.

¹⁶⁸ SOKA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 1, - Změny názvu a stanov 1864 - 1948, inv. č. 13.

¹⁶⁹ K. FENZL, *Beseda*, s. 54.

¹⁷⁰ SOKA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 1, - Změny názvu a stanov 1864 - 1948, inv. č. 13.

¹⁷¹ TAMTÉŽ.

¹⁷² TAMTÉŽ.

¹⁷³ K. FENZL, *Paměti*, s. 108.

¹⁷⁴ SOKA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 1, - Změny názvu a stanov 1864 - 1948, inv. č. 13.

poškozoval spolek, či jeho majetek, mohl být spolkovým výborem vyloučen.¹⁷⁵ A naopak, když toto dodržoval, mohl se účastnit všech spolkových podniků a zdarma užívat spolkovou knihovnu. Zároveň měl právo diskutovat a hlasovat o všech spolkových záležitostech, volit funkcionáře, či sám být volen.¹⁷⁶

Tento výše psaný výčet práv a povinností platil pro všechny členy spolku bez výjimky. Dále se členové dělili na čestné a zakládající.¹⁷⁷ Čestného člena volila valná hromada a mohl se jím stát ten, který se aktivním způsobem podílel na rozvoji a činnosti spolku nebo za zvláštní zásluhy o vlast a národ.¹⁷⁸ Zakládajícím členem byl ten, který jednou zaplatil, podle stanov z roku 1934, částku 1 000 Kč.¹⁷⁹ Jen pro ilustraci: v roce 1912 měl zakládající člen možnost zaplatit minimálně 200 K a více.¹⁸⁰

Spolek Beseda byl hned od dob svého vzniku jakýmsi elitním sdružením budějovických Čechů. Adjektivem elitním v tomto smyslu lze rozumět to, že v besedních řadách nesměl chybět nikdo, kdo ve městě aspoň trochu znamenal. Tento trend si spolek udržel i po první světové válce, i když jeho aktivita značně upadala. Jako důkaz může posloužit fakt, že jeho členy byli všichni budějovičtí starostové¹⁸¹ spravující tento úřad mezi lety 1918 až 1937.

Dalším svědectvím o působení zdejších elit ve spolku je počet obchodníků a živnostníků. Těch bylo v roce 1922 v Besedě celkem 147, což při celkovém počtu 535 členů v tomto roce, tvořilo 27,5 % všech členů. Kromě 72 obchodníků různého odvětví, měla zájem o členství ve spolku i značná část živnostníků velice rozmanitého zaměření. Členy byli například 2 lékárníci, 2 knihkupci, 16 stavebníků, 2 kožešníci, malíř písma, hoteliér, reštaurátor, vinárník, pomolog, ale i typograf či drogist. Pro bližší vykreslení účasti zdejších elit ve spolku jmenujme ještě ředitele chemické továrny Josefa Battistu, Českého akciového pivovaru Antonína Brychtu, továrny Union Josefa Komedu, Městské spořitelny Bedřicha Kučeru, Živnostenské banky Jana Rataje a další.¹⁸² K ucelení představy o působení zdejší elity ve spolku nelze opomenout místní

---

¹⁷⁵ TAMTÉŽ.

¹⁷⁶ TAMTÉŽ.

¹⁷⁷ TAMTÉŽ.

¹⁷⁸ TAMTÉŽ.

¹⁷⁹ TAMTÉŽ.

¹⁸⁰ K. FENZL, *Paměti*, s. 108.

¹⁸¹ August Zátka – starosta v letech 1918 – 1919, člen Besedy od 1869 a od roku 1897 čestným; Otakar Svoboda – starosta v l. 1919 – 1923; Bedřich Král – starosta v l. 1923 – 1927; Albín Dlouhý – starosta v l. 1927 – 1934, člen B. od r. 1909; Agustin Soumar – starosta v l. 1934 – 1937, člen B. od r. 1936. SOKA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 2 - Protokoly ze schůzí a valných hromad, inv. č. 14.; D. KOVÁŘ, *Muži*, s. 63 – 66.

¹⁸² K. FENZL, *Beseda*, s. 30 – 41.

inteligenci, jež zastupovalo celkem 22 učitelů a 33 profesorů zdejších škol, dále 14 lékařů, 15 advokátů a 11 inženýrů. Za povšimnutí jistě stojí, že další velkou složkou členstva bylo 43 zaměstanců československých drah, celkem 8 % všech členů. Ve spolku též působili pracovníci soudu, poštovního úřadu, berního úřadu, záložny a obchodní komory. Celkem 44 členů, tedy 8,2 %. Nechyběli zde ani 2 zvěrolékaři, sládek, revírník a 2 baletní mistři. Ve sdužení byly samozřejmě členkami i ženy. V témže roce, tedy 1922, tvořilo členskou základnu celkem 31 žen, což je 5,8 % všech členů. Působily zde 4 učitelky, 12 vdov, 3 řídící učitelky, ředitelka I. dívčí občanské školy, ředitelka občanské školy, ředitelka občanské dívčí školy, soukromnice, 3 majitelky domů, majitelka továrny, majitelka obchodu, majitelka dámské módní síně, majitelka vinárny a úřednice berní správy.

Do roku 1929 počet členstva mírně stoupal a kolísal mezi 500 až 600 členy. Během dalšího roku přistoupilo 148 členů a celkově tak spolek čítal 733 členů.¹⁸³ Z pramenů nelze jasně vyčíst, co způsobilo tak náhlý přírůstek člensva. Spojitost se dá hledat se znovuobnovením kulturního odboru téhož roku, jenž pořádal množství tématických přednášek. Z profesního hlediska se skladba spolku s nově příchozími členy nikterak radikálně nezměnila. Je ale třeba pozastavit se nad tím, co vedlo lidi do spolku vstoupit, když po první světové válce nevyvíjel takřka žádnou svoji aktivitu? Tedy rozhodně nesrovnatelně menší, než před rokem 1914. V prvních poválečných letech nelze hledat žádný významný důvod. Všeobecná euforie z nově vzniklého Československého státu vyvolávala v Čechách pocit, že by se o blaho republiky mohli také nějakým způsobem přičinit, jako například vstupem do tradičního českého spolku. Tito lidé jistě také předpokládali, že Beseda naváže na svou předválečnou aktivitu a nemohli tušit, jakým směrem se bude její činnost ubírat. Dále je nutno neopomenout fakt, že ve spolku nadále zůstávali členové, kteří tam přistoupili v době jeho největší slávy. Otázkou stále zůstává, proč Beseda lákala vstoupit lidi do spolku, v letech, kdy už bylo evidentní, že její činnost stagnovala? Jistě mezi nimi byla spousta vlastenců, která stála o to opěvovat zásluhy tohoto spolku a jeho funkcionářů a vůbec vracet se do minulosti. Nemalou roli zde jistě také hrála dřívější prestiž spolku. Nebo je do spolku přivedla hrozba vzrůstající se nacistů?

---

¹⁸³ SOkA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 2 - Protokoly ze schůzí a valných hromad, inv. č. 14.

3.4. Činnost spolku

První poválečné schůze a vůbec celková nálada členů Besedy se nesly v duchu euforie ze vzniku Československého státu. Dalo by se říci, že již bylo splněno, co si Beseda vytyčila jako svůj cíl. Český národ už nebyl utlačován německým, měl své školy, kulturu, ba dokonce i stát. Co tedy bude teď náplní práce spolku, který si v začátcích své existence umínil tohoto dosáhnout? Beseda dál chtěla fungovat jako kulturní, společenské a politické centrum ve městě. S novým státem a s novými poměry bylo zapotřebí se sžít a k tomu chtěl přispět i tento nejstarší český spolek v Budějovicích. Otázkou ale je, zda je to v této nové době vůbec možné.

Zprvu bylo třeba činnost Besedy po první světové válce obnovit. Její aktivita během válečných let stagnovala zejména proto, že ve většině besedních prostorách bylo usídleno vojsko, tudíž členové neměli, kde se scházet, kde akce pořádat a ani možnost pronájmu prostor. Vojsko zde přebývalo již od července roku 1914 až do listopadu 1918.¹⁸⁴ Dalším důvodem k nevyvíjení aktivit v rozsahu předválečných let byl fakt, že mnozí spolkoví členové byli na frontě a ti, co zůstali měli spoustu práce se zabezpečováním válečných potřeb.¹⁸⁵ Návštěvnost členstva i hostů byla zanedbatelná. Do Besedy se chodilo hlavně číst noviny a zprávy o průběhu války, o kterých se zde diskutovalo.¹⁸⁶ Při prvních poválečných výborových schůzích bylo hlavním tématem jednání založení komise na opravu besedních místností.¹⁸⁷ Již za války si Beseda stěžovala vojenským úřadům, že jí vojsko drancuje prostory a inventář, tehdy ovšem bez odezvy.¹⁸⁸ Místnosti a nábytek byly naprosto zničeny a bylo třeba vyhubit hmyz a dezinfikovat prostory po nákaze černými neštovicemi.¹⁸⁹ Kromě rekonstrukce prostor padlo ještě druhé možné řešení situace. Navrhl jej August Zátka a přednesl již v dubnu 1918. Chtěl vystavět na besedních pozemcích Národní dům s divadelním sálem, jenž by pojal 800 lidí. S tímto ovšem u členů Besedy neuspěl.¹⁹⁰ Tehdy bylo rozhodnuto, že místnosti se prozatím jen zrekonstruují. Slavnostní znovuootevření besedních prostor se konalo 4. a 5. února 1919 při koncertech pěveckého spolku Hlahol.¹⁹¹

---

¹⁸⁴ K. FENZL, *Beseda* 1922, s. 6.

¹⁸⁵ TAMTÉŽ.

¹⁸⁶ K. FENZL, *Beseda*, s. 6.

¹⁸⁷ SOkA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 2 - Protokoly ze schůzí a valných hromad, inv. č. 14.

¹⁸⁸ TAMTÉŽ.

¹⁸⁹ TAMTÉŽ.

¹⁹⁰ TAMTÉŽ.

¹⁹¹ K. FENZEL, *Beseda*, s. 8.

Aktivita spolku v prvních měsících po válce byla spjata prakticky jen s pořádáním sbírek ve prospěch sirotků a vdov po padlých vojínech místních pluků.¹⁹² Hned na první valné hromadě po skončení války byla uspořádána sbírka, kdy výbor věnoval 1 000 Kč.¹⁹³ V dalších poválečných letech se Besedě stále nedařilo navázat na aktivitu v takovém standardu, jakou vyvíjela před válkou. V roce 1919 uspořádala Beseda pro své členy pouze jeden věneček, tři tématické přednášky a čajové večírky pod záštitou Literárního kroužku.¹⁹⁴ Tyto čajové dýchánky se uskutečňovaly jednou za měsíc vždy o páté hodině. Součástí byla přednáška, například 29. října 1919 o Slovensku,¹⁹⁵ a hudební program. Dýchánků se mohli účastnit i nečlenové Besedy. V nadcházejícím období tomu s počtem akcí nebylo jinak. Beseda se zmožila na jednu jedinou větší, v roce 1920, a to na uspořádání koncertu k 70. narozeninám Tomáše Garrigua Masaryka. Tento podnik pro 340 lidí vznikl ještě za spolupráce Osvětového sboru a Hlaholu.¹⁹⁶

Není divu, že se začaly množit dotazy z řad členstva, proč Beseda nepořádá žádné akce. To, že spolek nevyvíjel aktivitu za války, bylo pochopitelné, ale proč dříve tak aktivní sdružení, teď, po válce, nebylo schopné navázat na dřívější tradici? Výbor spolku argumentoval tím, že besední prostory jsou neustále zabrány jinými spolky a institucemi.¹⁹⁷ Což sice byla pravda, ale před válkou si pro sebe prostor našel. Jen pro ilustraci – Beseda disponovala nejprostornějším sálem ve městě, proto se tady konaly větší koncerty, schůze, přednášky a jiné kulturní akce různých spolků a korporací ve městě.¹⁹⁸ Z toho samozřejmě pro Besedu pramenily značné výnosy. Konkrétně v roce 1921 byly sály pronajaty celkem sto padesát šestkrát se ziskem 45 912 Kč.¹⁹⁹ Postupem času začaly být prostory Besedy jednak malé a návštěvnosti nedostačující a druhak už byly zastaralé a vyžadovaly rekonstrukci. Opravy a úpravy besedních prostor si každoročně vyžádaly mnoho financí. Velký finanční obnos musel spolek složit v roce 1925 na radikální opravu restaurace. Jednalo se jak o přestavbu, tak o nové vnitřní zařízení. Celková částka se vyšplhala na 309 770 Kč,²⁰⁰ na kterou byl spolek nucen vzít

---

¹⁹² K. FENZL, *Beseda*, s. 6.

¹⁹³ SOKA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 2 - Protokoly ze schůzí a valných hromad, inv. č. 14 - Valná hromada ze dne 6.11.1918.

¹⁹⁴ Literární kroužek zanikl během války, roku 1919 byl jako odbor Besedy znovu obnoven a v roce 1922 zase svoji činnost ukončil. K. FENZL, *Beseda*, s. 51.

¹⁹⁵ SOKA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 2 - Protokoly ze schůzí a valných hromad, inv. č. 14 - Výborová schůze ze dne 29.9.1919.

¹⁹⁶ TAMTÉŽ, Výborová schůze ze dne 19.2.1920.

¹⁹⁷ TAMTÉŽ, Výborová schůze ze dne 17.10.1919.

¹⁹⁸ K. FENZL, *Beseda*, s. 14.

¹⁹⁹ TAMTÉŽ.

²⁰⁰ TAMTÉŽ, s. 19.

si úvěr.²⁰¹ Nicméně investice se vyplatila a množství návštěvníků restaurace, ale i jiných besedních prostor se značně zvýšilo. O čemž svědčí i fakt, že například v roce 1930 se zde konalo 40 výborových schůzí různých spolků, 32 přednášek, 30 zábav a plesů, 21 spolkových schůzí, 16 valných hromad, 16 přátelských večírků, 10 výstav, 7 koncertů, 2 veřejné a 2 manifestační schůze, 2 akademie, taneční hodiny a loutkové divadlo.²⁰² Spolek chtěl poptávce vyhovět, a tak zase začal uvažovat tentokrát o celkové rekonstrukci, či zbourání stávajících budov a výstavbě nových. Protože byl již značně zadlužen z předchozích adaptací a výnosy, vzhledem k tomu, že nepořádal své vlastní podniky, nebyly takové, jaké by si představoval, bylo tehdy rozhodnuto pro druhou variantu, tedy pro totální přestavbu budovy.²⁰³ Ta proběhla v roce 1933 a celková částka se vyšplhala až na jeden milion tři sta tisíc korun, na kterou si Beseda opět musela vzít úvěr v záločně.²⁰⁴ Nově přestavěný besední dům dostal i nové jméno, a to *Dům dra Augusta Zátky*.²⁰⁵

Jak je vidno, Beseda v posledních letech vynakládala finanční prostředky hlavně na svou budovu, kdežto její vlastní činnost hodně pokulhávala vzhledem k předválečnému standardu. Aktivita, kterou po válce vyvíjela, byla zaměřená prakticky jen na své výroční oslavy a vzpomínkové akce, kde byla hojně opěvována historie spolku a jeho funkcionářů. Nejčastěji to byly oslavy na počest Augusta Zátky.²⁰⁶ Oslavu 80. narozenin budějovického vůdce uspořádala Beseda za spolupráce Národní jednoty pošumavské v roce 1927. O dva roky později se pak účastnila odhalení pamětní desky na Zátkově rodném domě v Krajinské ulici.²⁰⁷ Oslavy to byly velkolepé, o čemž svědčí i zprávy v dobovém tisku.²⁰⁸ Rok po Zátkově smrti, tedy 1936, pak Beseda konala pouť k jeho hrobu a téhož roku se podílela na výstavbě jeho pomníku, který byl odhalen na náměstí, přímo před radnicí, 28. září 1936.²⁰⁹

Největším podnikem Besedy v meziválečném období bylo bezesporu odhalení pomníku biskupu Janu Valeriánovi Jirsíkovi v roce 1926. Tento úkol si spolek

---

²⁰¹ TAMTÉŽ.

²⁰² K. FENZL, *Beseda*, s. 38.

²⁰³ SOKA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 2 - Protokoly ze schůzí a valných hromad, inv. č. 14 - Výborová schůze ze dne 23.9.1932.

²⁰⁴ SOKA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 2 - Protokoly ze schůzí a valných hromad, inv. č. 14.

²⁰⁵ TAMTÉŽ.

²⁰⁶ K. FENZL, *Beseda*, s. 26 – 28.

²⁰⁷ Dnes zde sídlí Hotel Zátkův dům – Krajinská ulice, číslo popisné 41. *Encyklopedie*, s. 384.

²⁰⁸ Jihočeské listy, 3.8.1927.

²⁰⁹ Daniel KOVÁŘ, *Likvidace českobudějovických pomníků v letech okupace*, Jihočeský sborník historický 68, 1999, s. 199 – 115.

předsevzal již v roce úmrtí biskupa 1883. Na výstavbu pomníku Beseda zřídila fond, jež v roce 1896 převzala do své správy biskupská konzistoř. Fond byl postupně naplňován prostřednictvím pořádání různých sbírek a až do této doby uložen ve zdejší záložně.²¹⁰ Peněz na uskutečnění tohoto cíle byl dostatek, ale jednání o umístění a dalších problémech se vlekla.²¹¹ Již za války bylo rozhodnuto o autorovi sochy. Stal se jím Josef Václav Myslbek.²¹² Ten měl již v roce 1919 hotový model a navrhl dvě místa, kam pomník umístit – u katedrály a u Černé věže.²¹³ Besední výbor vybral za konečné místo u věže, kdežto tento návrh se zase nelíbil městské radě, která poté přistoupila na zkušební postavení sádrového modelu.²¹⁴ Díky nerozhodnosti obou stran se stavba dále vlekla. V roce 1922 Myslbek zemřel, ale měl již vyrobený sádrový model, který bylo třeba jen odlít. Odlitek byl hotov již v roce 1923, ale stále probíhala jednání o jeho umístění.²¹⁵ Nakonec bylo rozhodnuto pomník usadit k hlavní věži u posledního vchodu do katedrály.²¹⁶ Slavnostní odhalení velkolepého pomníku, který sestával z téměř čtyřmetrové bronzové sochy Jana Valeriána Jirsíka a čtyřmetrového žulového podstavce, se konalo 28. září 1926. Slavnost odhalení byla zahájena již předešlý večer operou Bedřicha Smetany, *Prodanou nevěstou*, v městském divadle.²¹⁷

Když Beseda pracovala na těchto munumentech, připomínajících velké osobnosti budějovických Čechů, ještě netušila, jaký osud je čeká. V dobách nacistické okupace, od března 1939, byly právě tyto, ale i další pomníky trnem v oku zdejšímu vedení městského úřadu v čele s vládním komisařem Fridrichem Davidem.²¹⁸ V souvislosti se zbavováním se českého charakteru Budějovic byl nejprve 17. srpna 1939 z náměstí odstraněn pomník Augusta Zátky, který byl pravděpodobně v roce 1943 roztaven.²¹⁹ Osud pomníku Jana Valeriána Jirsíka byl podobný – na podzim téhož roku

---

²¹⁰ K. FENZL, *Paměti*, s. 11.

²¹¹ SOKA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 2 - Protokoly ze schůzí a valných hromad, inv. č. 14.

²¹² TAMTÉŽ.; Josef Václav Myslbek byl sochař, žil v letech 1848 – 1922. Snažil se vytvořit sochařský protějšek Mánesovým obrazům, slovanské typy zhmotněné národní myšlenkou. Patřil ke generaci Národního divadla. Dále tvořil ve stylu monumentálního realismu. Dílo: socha sv. Václava se čtyřmi českými patrony na Václavském náměstí, sousoší *Lumír a Píseň, Přemysl a Libuše, Záboj a Slavoj, Ctirad a Šárka* na Vyšehradě, Pomník Karla Hynka Máchy na Petříně a další. P. AUGUSTA, *Kdo byl kdo*, s. 278 – 279.

²¹³ SOKA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 2 - Protokoly ze schůzí a valných hromad, inv. č. 14.

²¹⁴ TAMTÉŽ.

²¹⁵ TAMTÉŽ.

²¹⁶ TAMTÉŽ.

²¹⁷ K. FENZL, *Beseda*, s. 22.

²¹⁸ Daniel KOVÁŘ, *Likvidace českobudějovických pomníků v letech okupace*, Jihočeský sborník historický 68, 1999, s. 199 – 115.

²¹⁹ TAMTÉŽ.

byla socha odstraněna a během války rozřezána, roztavena a použita na válečné účely. V průběhu roku 1939 byla též snata busta Augusta Zátky z jeho rodného domu.²²⁰

Jedinou pravidelnou aktivitu v meziválečném období vynakládal osvětový sbor Besedy. V roce 1930 z něj vznikl kulturní odbor, který též převzal úkoly po zaniknuvším Literárním kroužku. Na první ustavující schůzi tohoto odboru byl za předsedu zvolen František Strašpytel.²²¹ Tento odbor pořádal pravidelné tématické přednášky, například v roce 1933 přednášel profesor Tůma o útisku Jihoslovanů v Itálii, profesor Říha o obsahu a vývoji vědy národohospodářské nebo přednáška profesora Matznera nesla název – *Než přišel člověk*.²²² Téhož roku pořádal kulturní odbor jeden koncert, a to koncert jubilejních oslav Bedřicha Smetany a Antonína Dvořáka.²²³

3.5. Spolková knihovna

Spolek Beseda chtěl národní zájem probudit mimo jiné i čtením české literatury. Tehdy byla myšlena zejména díla obrozeneckých autorů a periodika vydávaná českými spolky a jinými institucemi, k nimž měli lidé jen velmi špatný přístup. První krok pro založení spolkové knihovny byl učiněn již v roce 1864, kdy byla v Besedě pražským profesorem Aloisem Studničkou a Vojtou Náprstkem²²⁴ pořádána průmyslová výstava.²²⁵ Výtěžek z ní pořadatelé věnovali na zřízení nové knihovny. Zprvu čítala jen 45 svazků a další přibývaly pomalu, takřka jen formou darů.²²⁶ Její činnost skomírala až do roku 1883. Dva roky poté bylo dohodnuto mezi Besedou, Besedou lidu, Besedou řemeslnicko-živnostenskou a posléze i s Národní jednotou pošumavskou, že se všechny tyto spolkové knihovny spojí v jednu velkou.²²⁷ Nová česká knihovna zahájila činnost

---

²²⁰ TAMTÉŽ.

²²¹ František Strašpytel byl ředitelem měšťanské školy a členem Besedy od roku 1907. K. FENZL, *Beseda*, s. 38.

²²² SOKA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 2 - Protokoly ze schůzí a valných hromad, inv. č. 14.

²²³ TAMTÉŽ, s. 14.

²²⁴ Vojta Náprstek byl český vlastenec, žil v letech 1826 – 1894. V roce 1848 se v Praze a ve Vídni účastnil revoluce, po jejím neúspěchu odešel do USA, kde prožil deset let. Založil zde své české knihkupectví. 1858 se vrátil do Prahy a rozvíjel tu osvětovou činnost – účinně propagoval emancipaci žen. V roce 1874 zpřístupnil veřejnosti své soukromé průmyslové muzeum a knihovnu – dnešní Náprstkovo muzeum. P. AUGUSTA, *Kdo byl kdo*, s. 280.

²²⁵ K. FENZL, *Paměti*, s. 11.

²²⁶ SOKA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 2 - Protokoly ze schůzí a valných hromad, inv. č. 14.

²²⁷ Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, dostupné z: <http://cbvk.cz/index.php?lang=CZ&s=ctenari&pg=historie> [23.6.2013]

12. listopadu 1885 a své sídlo měla v besedních prostorách.²²⁸ Protože se knihovna rychle rozrůstala a besední místnosti již přestávaly stačit, byla v roce 1897 přemístěna do domu U Kapra v Široké ulici.²²⁹ Přístup do ní měli členové všech českých spolků v Českých Budějovicích i členové Národní jednoty pošumavské.²³⁰

Hned po sloučení fondů výše psaných spolků ustavila Beseda funkci knihovníka, jenž začal horlivě pracovat na shromáždění nové spolkové knihovny.²³¹ Zprvu se jednalo hlavně o odebírání časopisů a novin, ale i nových knih.²³² Čtivo bylo k dispozici všem členům spolku v místní čítárně a hostinských místnostech, které rovněž posloužily ke kontaktu mezi členy. V roce 1903 měli čtenáři k dispozici celkem 50 časopisů, z nichž 8 bylo politických deníků, 11 krajinských a jiných politických časopisů, 6 odborných listů, 19 poučných a zábavných časopisů a 6 listů obsahu žertovného.²³³ Správu fondu časopisů a knih měl v tomto období na starosti odborný učitel Jan Vrkoč, který pečlivě dbal na to, aby se množství literatury dále rozrůstalo.²³⁴ Vedle novin a časopisů bylo možno si prezenčně vypůjčit v restauračních prostorách *Ottův slovník naučný*,²³⁵ *Batovcův schematismus obcí zemí koruny České a Batovcův kalendář-adresář*.²³⁶ Samotná spolková knihovna čítala v roce 1907 580 svazků, jež si mohli členové spolku půjčovat zdarma, nejdéle na měsíc, každý pátek od 17 do 18 hodin. V tomto roce toho využívalo více jak 50 členů, kteří jevíli zájem zejména o knihy se zábavnou tematikou.²³⁷ Následující období je spjato se značným zvýšením poptávek po knihách. Vzhledem k tomu, že dosud byla knihovna odkázána pouze na dary od jiných spolků, institucí, či jedinců, rozrůstala se jen pomalu. V roce 1910 požádal knihovník Vrkoč výbor Besedy, aby mu byla měsíčně vyplácena určitá částka, za kterou by se kupovaly nové knihy. Návrh mu byl schválen a společně s částkou 50 korun, byla

---

²²⁸ TAMTÉŽ.

²²⁹ TAMTÉŽ.

²³⁰ Z této knihovny vznikla dodnes fungující Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích. TAMTÉŽ.

²³¹ SOKA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 2 - Protokoly ze schůzí a valných hromad, inv. č. 14.

²³² TAMTÉŽ.

²³³ K. FENZL, *Paměti*, s. 11.

²³⁴ V roce 1909 měli čtenáři k dispozici tato periodika: *Volné směry* (12 ročníků), *Humoristické listy* (11 ročníků), *Zlatá Praha* (13 ročníků), *Švanda Dudák* (11 ročníků), *Zvon* (8 ročníků), *Lumír* (12 ročníků), *Osvěta* (13 ročníků), *Máj* (6 ročníků), *Slovanský přehled* (9 ročníků), *Česká mysl* (7 ročníků), *Rozhledy* (6 ročníků), *Epocha* (7 ročníků), *Květy* (11 ročníků), *Český lid* (7 ročníků), *Dalibor* (22 ročníků), *Naše doba* (10 ročníků), *Slovanské Pohlady* (9 ročníků), *Musejník* (59 ročníků). TAMTÉŽ, s. 42.

²³⁵ Česká univerzální encyklopedie. Jejích 28 dílů vycházelo v letech 1888 – 1909. P. AUGUSTA, *Kdo byl kdo*, s. 292.

²³⁶ Karel, FENZL, *Paměti*, s. 37.; viz Ferdinand B. BATOVEC, *Batovcův almanach politický. Politická kalendář a adresář, schematismus a statistika zemí Koruny české 1893 – 1900*.

²³⁷ TAMTÉŽ.

ustavena čtyřčlenná komise, včetně knihovníka, která měla pečlivě vybírat nové tituly ke koupi.²³⁸

Počet knih a časopisů se díky měsíčnímu příspěvku neustále zvyšoval. V roce 1911 se besední knihovna pyšnila již 1 138 svazky, kde nechyběla klasika jako *Salome* od Oscara Wilda, *Lakomec* od Moliéra, *Bídníci* a *Chrám matky boží v Paříži* od Victora Huga a dalšími 1 042 různými periodiky, cestopisy a naučnými a zábavnými spisy. Mimo knihovnu sloužila též čítárna s 69 odebíranými periodiky.²³⁹

Dostupné záznamy z dalších let týkající se knihovny a čítárny obsahují jen počty nově zakoupených knih a periodik nebo jen krátké zprávy o tom, jak je o knihovnu vzorně postaráno a je o ní velký zájem. Z nich vyplývá, že zájem členstva o literaturu nadále stoupal a počet knih, vyjma první světové války, kdy knihovna utrpěla škody, vlivem pobytu vojska, se neustále navyšoval.²⁴⁰

---

²³⁸ TAMTÉŽ, s. 52.

²³⁹ SOkA České Budějovice, fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952), kart. 2 - Protokoly ze schůzí a valných hromad, inv. č. 14.

²⁴⁰ TAMTÉŽ.

ZÁVĚR

Jedním z cílů této práce bylo zachycení rozkvětu spolkového života na našem území od konce 18. století až do první světové války. Jak je vidno z předchozích kapitol, vývoj spolků byl podmíněn vydáváním spolkových zákonů, takže zprvu mohly vznikat jen spolky na podporu hospodářství, vědy, či charitativní spolky. Během revolučního roku 1848 se objevovaly radikálně orientované spolky proti habsburské monarchii, jež byly po potlačení revoluce likvidovány. Následně, v době neoabsolutismu se spolkový život vracel do starých kolejí takže oproti perzekuovaným kulturním a politickým spolkům, byly povoleny a podporovány bankovní, pojišťovací, či průmyslové spolky. Největší rozkvět spolkovnictví nastal po vydání nového liberálního spolkového zákona v roce 1867, kdy nastal nebývalý rozvoj spolků všemožného zaměření a ještě umocněný soupeřením mezi českým a německým národem. Tento trend trval s malými výkyvy až do vypuknutí první světové války.

Následně byla pozornost v této práci věnována pronikání spolkového života do Českých Budějovic, kde byl spojen s emancipačními snahami českého národa. Právě díky sdružování se lidí do těchto společenstev, byly založeny ve městě první české školy, české instituce a zároveň položeny základy českého průmyslu. V průběhu druhé poloviny 19. století se tak český národ nevyrovnal Němcům jen početně, ale i úrovní vyspělosti. A u tohoto všeho stál i první český budějovický spolek Beseda.

Beseda po válce a vzniku Československa ztratila svou podstatu, pro kterou byla založena. Za svůj cíl si předsevzala povznést český národ na úroveň, možná nad úroveň toho německého. Svého úkolu chtěla dosáhnout prostřednictvím vybudování českých škol, průmyslu, institucí a v neposlední řadě kultury. Vynakládala mnoho úsilí k zakládání svých odborů a nových spolků, které toto měly v kompetenci. A dílo se jí dařilo. Již před první světovou válkou bylo školství i průmysl na vysoké úrovni. Za jejího přičinění též vznikly mnohé korporace jako budějovická záložna, Český akciový pivovar a další. O kultuře ani nemluvě. Beseda byla v té době jakousi baštou veškerého zdejšího českého dění. Toto snažení bylo dovršeno první světovou válkou a následným ustavením Československé republiky. Dalo by se říci, že Beseda si již svůj cíl splnila. To byl asi hlavní důvod, proč v meziválečném období ztrácela na významu.

Další možnou příčinou mohlo být, že již neměla tak silného vůdce, jakého spatřovala v osobě Augusta Zátky, ale i v dalších svých významných členech jako v Janu Valeriánovi Jirsíkovi, či Vendelínu Grünwaldovi. Tak se upírala už jen

k oslavování těchto osob, ať byli ještě naživu, či po smrti a neustálé návraty do minulosti, místo dalšího svého rozvoje, na tomto úpadku jistě také nesly svou daň.

Dalším důvodem mohl být fakt, že boj Češi versus Němci již ustoupil do pozadí. Už nebylo třeba se předhánět v jednotlivých odvětvích. Též prvotní euforie poválečných let postupně ustupovala a lidé si hledali jiné zábavy, než dokola slavit totéž. Ve výročních zprávách i pisatel uvádí, že návštěvnost spolkových podniků značně upadala. Podle dostupných záznamů je ale nutno podotknout, že přednáškové večery pořádané kulturním odborem byly hojně navštěvovány. Zajímavé je, že jak Beseda postupně upadala, počet členstva se zvyšoval. Čím to bylo způsobeno? Na tuto otázku práce na základě dostupných pramenů nedokáže jednoznačně odpovědět. V úvahu přichází mnoho alternativ, možná dřívější prestiž tohoto spolku - nově příchozí členové jistě předpokládali, že Beseda naváže na svou předválečnou aktivitu a nemohli tušit, jakým směrem se bude její činnost ubírat. Dále je nutno neopomenout fakt, že ve spolku nadále zůstávali členové, kteří tam přistoupili v době jeho největší slávy a mezi novými se našla jistě spousta vlastenců, která stála o to opěvovat zásluhy tohoto spolku a jeho funkcionářů a uvědomovala si, za co se spolek pro českou společnost v Budějovicích přičinil. Nebo je do spolku přivedla hrozba vzrůstajících se nacistů, či jen možnost užívání besední knihovny?

Beseda hrála v meziválečném období roli spolku, z jehož nitra vzešli největší českobudějovické osobnosti spojené s českou emancipací na přelomu 19. a 20. století a zároveň roli spolku, který je patřičně hrdý na český národ a Československou republiku. Tímto byla značně ovlivněna jeho činnost, která se oproti předválečným letem dosti změnila. Jestliže před válkou bylo hlavní náplní jeho práce pořádání zábav, večírků, divadelních představení, koncertů a tak dále, po válce už dbal jen na to, aby lidé nezapomínali na své „osvoboditele,“ a to prostřednictvím výstavby pomníků Jana Valeriána Jirsíka, či Augusta Zátky. Vlastní akce už Beseda téměř nepořádala. K tomu dávala prostor jiným, prostřednictvím pronájmu svých místností, na jejichž zvelebování vynakládala spoustu financí, ačkoli byla značně zadlužená.²⁴¹ Tímto směřovala k tomu, aby zůstala, alespoň centrem kulturního dění ve městě. A tak se tento dříve velice aktivní spolek zapálených lidí proměnil v jakýsi „kulturní dům.“

---

²⁴¹ V roce 1932 činil dluh záložně 95 000 Kč a po rozsáhlé rekonstrukci v roce 1933 se k 31.12.1934 vyšplhal až na částku 1 352 083 Kč. K FENZL, *Beseda*, s. 49.; R. STRNAD, *75 let*, s. 11.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

1. PRAMENY

1.1. Archivní prameny

Státní okresní archiv České Budějovice

- fond Beseda České Budějovice 1862 – 1950 (1952)

- Změny názvu a stanov 1864 – 1948

- Protokoly ze schůzí a zápisy z valných hromad 1895 – 1950

- Stížnosti a spory mezi členy spolku, i z řad veřejnosti na jednotlivé členy, či Besedu jako celek 1865 – 1934

- Vstoupení a vystoupení ze spolku 1964 – 1948

- Pozvánky na konání různých kulturních akcí 1864 – 1946

- Příspěvky jiným spolkům, obcím i jednotlivcům; členství Besedy v jiných spolcích 1865 – 1936

- Korespondence s pivovary (krumlovským, protivínským a Českým akciovým pivovarem; záležitosti odběru piva pro Besedu) 1881 – 1936

1.1. Vydané prameny

AMBROŽ, Václav, *Z minulosti Českých Budějovic*, České Budějovice 1993.

FENZL, Karel, *Paměti Besedy českobudějovické 1902 – 1912*, České Budějovice 1913.

FENZL, Karel, *Beseda Č.–Budějovická v letech 1913 – 1922. K šedesátiletému trvání*, České Budějovice 1923.

FENZL, Karel, *Beseda Česko-Budějovická 1923 – 1932. K sedmdesátiletému trvání*, České Budějovice 1933.

KUBIŠTA, Josef, *Paměti Besedy Č.- Budějovické od roku 1862 – 1887. Na oslavu 25letému trvání Besedy*, České Budějovice 1888.

PLETZER, Karel, *České Budějovice. Minulost a současnost 1265 – 1965*, České Budějovice 1965,

PUCHERNA, Vojtěch Jaroslav, *Paměti Besedy Česko-Budějovické 1862 – 1902*, České Budějovice 1903.

RADA, František, *Když se psalo c. k.: Ze života Českých Budějovic na počátku století*, České Budějovice 1966.

RADA, František, *Když se psalo T. G. M.: České Budějovice v prním desetiletí republiky*, České Budějovice 1970.

STRNAD, Rudolf, *75 let Českobudějovické Besedy 1862 – 1937*, České Budějovice 1937.

2. LITERATURA

AMBROŽ, Václav, *Českobudějovická Beseda*, Výběr, 1969, č. 3, s. 7 – 11.

AUGUSTA, Pavel, *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*, Praha 1998.

BENEŠ, Zdeněk – KURAL, Václav (edd.), *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*, Praha 2002.

Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006.

GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan, *Velké dějiny zemí Koruny české XV. a*, Praha 2006.

GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan, *Velké dějiny zemí Koruny české XV. b*, Praha 2007.

HLAVAČKA, Milan, *Zlatý věk české samosprávy. Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862 – 1913*, Praha 2006.

CHVOJKA, Jiří, *Město pod Černou věží. Vyprávění z historie Českých Budějovic*, České Budějovice 1992.

KADLEC, Jaroslav, *Jan Valerián Jirsík: biskup českobudějovický*, České Budějovice 1993.

KLIMEK, Antonín, *Velké dějiny zemí Koruny české XIII*, Praha 2000.

KOLDA, Vlastimil – KOUDELNÁ, Adéla, *Dokumenty ze schránky v základním kameni českobudějovické besedy a její restaurování*, Výběr, 2009, č. 2, s. 120 – 128.

KOVÁŘ, Daniel, *Požáry, povodně, kobylinky... Přírodní pohromy v dějinách Českých Budějovic*, České Budějovice 2005.

KOVÁŘ, Daniel, *České Budějovice. Vnitřní město, 1. díl*, Praha – Litomyšl 2006.

- KOVÁŘ, Daniel, *České Budějovice. Průvodce městem a jeho okolím*, Praha 2005.
- KOVÁŘ, Daniel, *Muži v čele budějovické radnice*, České Budějovice 2008.
- KOVÁŘ, Daniel, *Budějovice před sto lety. Jihočeská metropole v roce 1900 aneb rok 1900 v jihočeské metropoli*, České Budějovice 2000.
- KOVÁŘ, Daniel, *Budějovice ve století páry*, České Budějovice 2013.
- KOVÁŘ, Daniel, *Královská pevnost na jihu Čech. Z minulosti českobudějovických hradeb*, České Budějovice 2006.
- KOVÁŘ, Daniel, *Budějovické hřbitovy*, České Budějovice 2001.
- KOVÁŘ Daniel, *Likvidace českobudějovických pomníků v letech okupace*, Jihočeský sborník historický 68, 1999, s. 199 – 115.
- KOVÁŘ, Daniel – KOBLASA, Pavel, *Ulicemi města Českých Budějovic*, České Budějovice 2005.
- KOŘALKA, Jiří, *Češi v habsburské říši a Evropě 1815–1914. Sociálně-historické souvislosti vytváření novodobého národa a národnostní otázky v českých zemích*, Praha 1996.
- KŘEN, Jan, *Konfliktní společenství. Češi a Němci 1780–1918*, Praha 1990.
- LAŠŤOVKA, Marek - LAŠŤOVKOVÁ, Barbora - RATAJ, Tomáš - RATAJOVÁ, Jana - TRÍKAČ, Josef, *Pražské spolky. Soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895 – 1990*, Praha 1998.
- NIKRMAJER, Leoš, *Českobudějovický pakt – pokus Augusta Zátky o místní česko-německé vyrovnání v letech 1906–1914, Staré Budějovice 1*, České Budějovice 2005.

PECHA, Miloslav, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999.

SEIBT, Ferdinand, *Německo a Češi. Dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy*, Praha 1996.

SOCHOROVÁ, Šárka, *Spolkový život v Telči 1918 – 1938*, Bakalářská práce, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2012.

TALÍŘ, Vladimír, *Deníky Josefa Taschka (1914–1920)*, Bakalářská práce, Historický ústav, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2009.

VOTRUBA, Jan, *Spolkový život v Českých Budějovicích v první polovině 20. století*, diplomová práce, Historický ústav, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2005.

URBAN, Otto, *Česká společnost 1848–1918*, Praha 1982.

3. INTERNETOVÉ ZDROJE

Katalog Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích:

<http://katalog.cbvk.cz/i2/i2.entry.cls?ictx=cbvk&skin=1&language=2> [24.7.2013].

Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, Historie knihovny:

<http://cbvk.cz/index.php?lang=CZ&s=ctenari&pg=historie> [23.6.2013].

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1:

Pohlednice s budovou Besedy z roku 1899

dostupné z:

http://www.fotohistorie.cz/Jihocesky/Ceske_Budejovice/Ceske_Budejovice/Ceske_Budejovice_-_Beseda/Default.aspx [24.7.2013].

Pohlednice s budovou Besedy z roku 1940

dostupné z:

http://www.fotohistorie.cz/Jihocesky/Ceske_Budejovice/Ceske_Budejovice/Ceske_Budejovice_-_Beseda/Default.aspx [24.7.2013].

Příloha č. 2:

Socha Augusta Zátky na náměstí Přemysla Otakara II. v letech 1936 – 1939

dostupné z: <http://www.denik.cz/jihocesky-kraj/na-sochu-panovnika-premysla-otakara-ii-se-snasi-kritika-20130510-knkl.html> [24.7.2013].

Fotografie hrobu Augusta Zátky na hřbitově sv. Otýlie v Českých Budějovicích

zdroj: Soukromý archiv autorky.

Příloha č. 3:

Hrob Jana Valeriána Jirsíka na Staroměstském hřbitově v Českých Budějovicích

zdroj: Soukromý archiv autorky.

Poznámka: Po pravé zdi, tj. v jihozápadním rohu hrobky stojí náhrobek biskupa Arnošta Konstantina Růžičky.

Příloha č. 1:

Budova Besedy v roce 1899

Budova Besedy v roce 1940

Příloha č. 2:

Socha Augusta Zátky na náměstí Přemysla Otakara II. v letech 1936 - 1939

Hrob Augusta Zátky na hřbitově sv. Otýlie v Českých Budějovicích

Hrob Jana Valeriána Jirsíka na Staroměstském hřbitově v Českých Budějovicích